

Česká zemědělská univerzita v Praze

Fakulta agrobiologie, potravinových a přírodních zdrojů

Katedra zahradní a krajinné architektury

**Urbanistické změny města Úterý prizmatem zahradní
a krajinné architektury**

Bakalářská práce

Autor práce: Kateřina Stará

Obor studia: Zahradní a krajinářská architektura

Vedoucí práce: Mgr. Eva Jakubcová

© 2017 ČZU v Praze

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Urbanistické změny města Úterý prizmatem zahradní a krajinné architektury" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 21. 4. 2017

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala své vedoucí Mgr. Evě Jakubcové za odborné vedení a praktické rady a Ing. Václavě Čermákové za zajištění terénního průzkumu ve městě Úterý a poskytnutí hodnotných informací.

Urbanistické změny města Úterý prizmatem zahradní a krajinné architektury

Souhrn

Tato práce se primárně zabývá urbanistickým vývojem města v průběhu historie a jeho dopadem na vzhled tohoto města spolu se začleněním a významem městské zeleně.

Práce je členěna na dvě části, a to obecnou a zvláštní. V obecné části jsou vymezeny a definovány pojmy, jako např. vývoj a vzhled české krajiny, dále jsou zmíněny historické události, které ovlivnily vývoj a vzhled měst. Na to navazuje urbanismus, veřejný prostor a význam takového prostoru pro obyvatele žijící ve městech. Následuje přiblížení fenoménu zelených měst a infrastruktury, nových trendů, význam a rozdělení městské zeleně.

Ve zvláštní části je kladen důraz na vývoj města Úterý ve vztahu k historickým událostem, které Úterý ovlivnily. Dále následuje charakteristika města dle pojmů vymezených v obecné části. Město je pro účely této části rozděleno na jednotlivé funkční celky, které jsou následně popisovány ve vztahu k jednotlivým urbanistickým změnám a ve vztahu k zapojení městské zeleně, té je věnována samostatná část.

Klíčová slova: urbanismus, město Úterý, městská zeleň, veřejné aktivity, veřejná prostranství

The adjustments of urbanism of the town "Úterý" made from the perspective of the landscape architecture

Summary

This thesis explores the urban development of the town Úterý, scrutinising the history and its impact on the town appearance, as well as highlighting the importance of the greenery in the town.

It is comprised of two parts. The first part serves as a theoretical background for the subsequent part. It is divided into several chapters. Firstly, the key concepts are defined, namely the development of the local landscape and its appearance. Secondly, the historical events, which had an immense influence on the town development and appearance are depicted. Thirdly, this thesis also works with the concept of urbanism, as well as the concept of public area and its significance for the people living in the town. Furthermore, specific focus is also put on the green towns, infrastructure, new trends and the significance and division of greenery.

The second part deals not only with the development of the town Úterý, but also with the historical events, which influenced the town markedly. This part provides the readers with the concept such as the urbanism transformation, which delineates the transformations in the town, concentrating also on the town's historic sights and local greenery. These concepts are already mentioned in the theoretical part, yet they are practically applied here.

Keywords: urbanism; development; greenery; woody plant; public activities; public areas, history; infrastructure

Obsah

1	Úvod.....	1
2	Cíl práce	2
3	Obecná část.....	3
3.1	Česká krajina	3
3.2	Historie urbanistických změn	4
3.3	Život mezi domy (veřejný prostor).....	10
3.4	Zelená města a zelená infrastruktura	12
3.5	Dřeviny a zeleň ve městech	14
3.5.1	Druhy zeleně.....	15
3.5.2	Dřeviny	17
3.5.3	Trvalky	19
4	Zvláštní část	21
4.1	Město Úterý	21
4.2	Historie města.....	22
4.3	Rozbor vybraných partií města	24
4.3.1	Kostel sv. Jana Křtitele a jeho okolí.....	25
4.3.2	Náměstí.....	26
4.3.3	Veřejná prostranství.....	27
4.3.4	Městská zástavba	29
4.3.5	Nová zástavba.....	30
4.3.6	Kostel sv. Václava a okolí	30
4.4	Dřeviny a zeleň v Úterý	31
5	Závěr	35
6	Seznam použité literatury a zdrojů	36
7	Přílohy	39
7.1	Fotodokumentace ke zvláštní části.....	39
7.2	Mapy	43

1 Úvod

Prostředí, ve kterém žijeme, nás přirozeně ovlivňuje a stimuluje, nebo naopak brání našim činnostem v něm. Pro správné pochopení veřejného prostoru, jeho charakteru a koncepce jeho utváření je nutné znát historické souvislosti jeho vzniku a vývoje, které se zde uplatňují ať již v pozitivním či negativním duchu. Urbanistická koncepce je tvořena na základě nabytých poznatků a ideálně by měla být vytvářena ku prospěchu obyvatel žijících v dané lokalitě. V současnosti je především důležité, a tedy i preferované, zapojení zeleně do veřejného prostoru, což příznivě ovlivňuje jeho správné fungování.

Tato práce představuje shrnutí urbanistického vývoje a jeho dopadů na veřejný prostor včetně sledování trendů v této oblasti. Zároveň vymezuje a poukazuje na důležitost disciplíny zahradní a krajinářské architektury, která se stala neodmyslitelnou součástí toho procesu pro správné plánování veřejného prostoru a jeho funkcí ve městech. Pro aplikaci těchto poznatků bylo zvoleno malé město v severozápadní části Plzeňského kraje – město Úterý. V tomto sídle nalezneme krásné historické jádro s dominantou kostela. Práce se zaměřuje především na historické proměny města, na současný stav jednotlivých částí města s poukazem na nevyhovující faktory v oblasti veřejného prostoru a na nedostatek zelených ploch města.

2 Cíl práce

Cílem této práce je shrnutí poznatků v oblasti urbanistického vývoje s využitím poznatků o historickém vývoji a důležitosti současných trendů v oblasti využívání veřejných prostor sídel se zaměřením na zelené plochy. Současně je důležitým cílem poukázání na význam disciplíny zahradní a krajinné architektury a kooperace s jinými obory v plánování veřejného prostoru měst.

Dalším cílem práce je aplikování výše zmíněných poznatků a přístupů na konkrétním zvoleném sídle – městě Úterý ve vztahu k posouzení důležitosti a významu jednotlivých prvků s důrazem na městskou zeleň, její problematiku a limity.

Otázky, kterými se práce zabývá jsou především: „Jak by měl vypadat vhodný veřejný prostor? Jak vypadají města vhodná pro život? Jak historický vývoj ovlivnil prostranství a další veřejné prostory ve městě Úterý?“

3 Obecná část

3.1 Česká krajina

V souvislosti s dělením české krajiny je používán pojem geodiverzita, který je součástí nadstavbové biodiverzity a vymezuje na základě geomorfologických, či geologických podmínek různá území a typy porostů například lužní lesy či skalní stepi. Termín „nadstavbová biodiverzita“ se dále pojí s označením jako je stanoviště nebo krajina. Vyskytuje se zde i jistá spojitost s ochranou přírody. V ochraně přírody hraje tento pojem neodmyslitelnou roli. Václav Cílek k tomu uvádí: „Domnívám se, že právě geodiverzita se může či musí stát jedním ze základních pojmů ochrany přírody a krajiny.“ (Cílek, 2010)

Krajinu tvořily určité celky, tedy louky, pole, pastviny. Tyto celky byly přirozeně nějak ohraničené. Rozdělovaly je erozní rýhy, suché zídky, některé polní cesty, či kameny. V 19. a na začátku 20. století byly tyto prvky odstraňovány, polní cesty, meze zaorávány, mokřady zaváženy z důvodu zvětšení celkových ploch, které mohly být obdělávány a z důvodu přístupnosti pro obdělávání. Zásahy člověkem probíhaly postupně na celém území dnešní České republiky. Cílek například uvádí, že již od 16. století probíhala v Českém krasu a na dalších místech těžba surovin nebo také pálení vápna, které značně ovlivnilo dnešní vzhled krajiny a stav vápencových ostrovů.

Dalším zajímavým fenoménem jsou naše řeky. Cílek v této souvislosti poukazuje na mramorový oltář v kostele Panny Marie na Malé straně, který je tvořen z velkého kamene, vytaženého z Berounky. Na základě příkazu Ferdinanda I., který chtěl tímto způsobem podpořit obchod, se začaly vytahovat kameny z řeky Vltavy.

Při dnešním průzkumu některých řek, je velmi nepravděpodobné nalezení nějakého většího kamenného celku. Postupným odstraňováním kamenů a odstřelováním skalisek došlo k výrazné proměně dnešních řek, které byly dříve divoké, dnes jsou naopak klidné a splavné. Cílek se dále podivuje nad dnešní podobou měst Pardubice a Most, která byla dříve přístupná jen po dlouhých haťových mostech, jež vedly přes bažinaté a mokřadní úseky. Tato představa je dnes naprosto nepředstavitelná. To mimo jiné vedlo i ke ztrátě desítek mokřadů a bažinatých společenství vůbec.

Úbytek lužních lesů, tůní a luk je zaznamenám především na středním Polabí. Rozvoj zemědělství přispěl nenávratně ke změně této lokality v hustě zastavěnou industriální plochu, kde po bývalých výletních oblastech není ani stopy.

Zastavování a zabírání půdy urbanizováním země, to vše vede k otázce budoucnosti. Jakým způsobem bude reflektována potřeba plánování změn krajiny a krajinného rázu? Změny, které byly v minulosti prováděny bez koncepce, a hlubšího zkoumání budoucích následků, jako kupříkladu živelná výstavba panelákových sídlišť, se ukázaly jako problematické. Paneláková sídliště nejenže negativně ovlivnila krajinný ráz, ale navíc se ukazují jako dnes již přežitý způsob bydlení. Je tedy zřejmé, že vytváření promyšlených citlivých urbanistických celků je do budoucna nutností, neboť zastavování není možné donekonečna.

V dnešní době lze označit toto za proměnu krajinného rázu, který jako termín byl formován ve 20. Století a prvorepublikové spisy významných osobností mnohdy upozorňují na tento nastávající fenomén v souvislosti ochrany přírody a krajiny. (Klvač, 2009).

K tématu geodiverzity je nutné podotknout, že neustálými přeměnami krajiny a přesouváním půdy člověk na jedné straně krajinu ničí a na druhé ji také vytváří. Jestli je tato tvorba příznivá a nebo nežádoucí závisí na charakteru krajiny, a na tom, zda je její původní ráz měněn přespříliš drasticky nebo zda jsou její cenné prvky naopak podtrhnuty.

Pro plné pochopení charakteru české krajiny je nezbytné se kromě pojmu geodiverzita zabývat také pojmem globalizace krajiny a jejími dopady. S neustálým cestováním a v důsledku dalších vlivů, nastává v současnosti jakési propojení celého světa. Na krajinu má dopad mimo jiné zejména cizí flóra i fauna. Jako ilustrativní příklad může sloužit případ hraběte Josefa Colloredo – Mansfelda, který roku 1905 vypustil v Dobříšské oboře několik ondatr, které se poměrně rychle začaly množit a rozšířily se po celé Evropě. V roce 1927 dosáhly dokonce již Mnichova na jihozápadě a Vratislavi na Severovýchodě.

Dále je tu fenomén psíka mývalovitého, který pochází z jihozápadní Asie, a který sem dorazil v 50. letech minulého století. Podobně také americký mýval severní obývá už část území Německa. Na kolik je tedy fauna, krajina a její vytváření ovlivněno člověkem, nelze s jistotou říci. Nebo zda je něco původní či introdukované. Lze tu ovšem jistě hledat souvztažnost proměn přírody s člověkem a je patrné, že spolu velmi úzce souvisí. Avšak na druhé straně lze uplatnit výrok „bohatství je globální, chudoba lokální.“ Jak moc budou mít některé další globální jevy dopad na naši krajinu a okolí nelze s jistotou říci. Máme je chápat spíše jako pozitivní nebo naopak negativní fakt? (Cílek, 2009)

3.2 Historie urbanistických změn

Podoba dnešních moderních měst je z velkým míry určována v první řadě jejich specifickým historickým vývojem a pak také obecnými historickými proudy, které se do tváří

měst a jejich okolí promítly. Před samotným vznikem měst došlo k vytvoření tzv. kulturní krajiny, která předcházela a zároveň se stala základem pro vytvoření měst a městské zástavby, jak ji známe. Teprve se vznikem tzv. kulturní krajiny (spolu s domestikací obilí a zvířat) byly totiž poprvé v historii dány předpoklady pro vznik stálých lidských sídel. (Koutný, 2004)

Vznik tzv. kulturní krajiny, tedy krajiny trvale využívané a ovlivňované člověkem, se na území dnešní České republiky datuje do období neolitu (přibližně 5. tisíciletí př. n. l.). Neolitická kultura na našem území byla kulturou zemědělců, kteří osídlili pouze nejušší a nejúrodnější oblasti do 300 m nadmořské výšky. V době neolitu obdělávaly malé skupiny společně určité odlesněné území, které se skládalo z polí a pastvin pro dobytek. (Lipský, 1999)

V době bronzové došlo vlivem relativního navýšení počtu obyvatel ke značnému zvětšení ploch obdělávané půdy. To mělo nepříznivé následky v podobě eroze půdy žďárově odlesněných oblastí. Velmi vyspělé keltské hospodářství v pozdní době železné naopak dokázalo nepříznivým erozím půdy účinně bránit prostřednictvím tzv. trapolního systému (chov dobytka a pěstování obilí). V období keltského osídlení našeho území došlo také k vytvoření prvních opevněných sídlišť, která připomínala města, tzv. oppid. Období stěhování národů pak bylo charakterizováno opětovným zalesněním dřívě zemědělsky využívané půdy. Zemědělské využívání půdy přináší zpět až slovanská kolonizace v 6. století. Zemědělství prvních Slovanů bylo usedlé, nikoliv rotační, žďárové. Z pohledu zakládání sídel bylo rané slovanské osídlení charakterizováno nejprve menšími osadami se stavbami typu polozemnice a postupným vytvářením větších opevněných hradišť, které měly převážně zemědělsko-řemeslný charakter. (Lipský, 1999)

Samotná města, která byla již výrazem vyspělé společnosti se soběstačnou ekonomikou a rozvinutou kulturou náležela na našem území hlavně časově do doby středověku. To významně souvisí také s předchozím rozšířením křesťanského náboženství západního ritu, které mělo ve společnosti nezanedbatelný vliv. Středověké město se od jiných typů osídlení lišilo převážně tím, že šlo o sídlo nadané zvláštními privilegii. (Löw, Míchal, 2001)

Středověká kolonizace, která proběhla na našem území v průběhu 12. a 13. století, zasáhla do té doby jen sporadicky osídlené oblasti vnitrozemských a pohraničních vrchovin. Rychlý růst obyvatel českých zemí a celkový rozmach si vynutil také změnu hospodaření. Byl zaveden tzv. trojpolní systém, došlo ke zdokonalení pluhu, který umožňoval hlubší orbu atd. (Lipský, 1999)

Ke kolonizaci ovšem nestačily domácí lidské zdroje a k osídlení vrchovin došlo díky příchodu kolonistů z ciziny. Kolonizace pralesů začínala osvojením území a vytvořením sítí enkláv. Ty vznikaly udělením neosídlené krajiny vazalovi (zpravidla šlechtic) nebo klášterním

řádům (benediktini, poté cisterciáci, premonstráti a další). Klášterní život a jeho zásady (ora et labora – modli se a pracuj), měly pro vznik prvních enkláv, které byly často izolovány od jiného osídlení, zásadní význam. Představitelé klášterů se navíc pravidelně setkávali v mateřských kláštorech, což mělo význam pro předávání nových technologií, technik hospodaření a výměnu zkušeností. Tento systém byl velmi efektivním nástrojem pro kolonizaci území českých zemí. Další enklávy vznikaly také při obranných zemských hradech v pohraničí, které střežily důležité příchody do země. Kolem hradů se muselo nutně vytvářet alespoň minimální zemědělské zázemí. (Löw, Míchal, 2001)

Se středověkou kolonizací je spojován čilý stavební rozvoj a zakládání měst. Středověká města vycházela zpravidla ze zjednodušených principů města římského. Mezi základní funkce středověkého města náleželo bydlení, obrana, řemeslná výroba a trh. Město mělo dále také kulturní funkci, bylo správním centrem pro záležitosti církevní i světské. Středověká města byla budována často na místě staršího osídlení. Jejich součástí byl nejen obranný systém (městské hradby), prostor pro obchod (trhy), ale počítalo se rovněž s kultovními areály a propracovávala se důsledně také infrastruktura. (Koutný, 2004)

Středověký rozvoj ve všech oblastech vedl ve 14. století až k tomu, že došlo k ekologicky nepříznivému poměru lesů a orné půdy na části území českých zemí. Rozorávání svažitého terénu mělo za následek masivní erozi půdy. Existují ovšem názory, že problémy tohoto období byly způsobeny nejen rozvojem zemědělské činnosti, ale spíše celoevropským zhoršením klimatických podmínek. To vedlo koncem 14. a začátkem 15. století k zániku řady středověkých vesnic.

S vypuknutím husitské revoluce v 15. století a vlivem nastalých politických zmatků a ekonomické nestability došlo opět k útlumu zemědělské činnosti a rozsah zemědělsky využívané půdy se zmenšil ve prospěch lesa. V důsledku husitské revoluce ztratila sídla také značnou část svého obyvatelstva. (Lipský, 1999)

Po stabilizaci poměrů s nástupem novověku se opět rozšiřuje podíl zemědělské půdy a do popředí zájmu ve vztahu k městům se dostává jejich přestavba dle nových měřítek a rozvoj fortifikačních systémů. Nová města vznikala již velmi ojediněle. (Koutný, 2004)

S příchodem novověku se dostal na světlo opět antický svět a jeho ideály tvořily inspirační zdroj pro přestavbu měst na počátku novověku (v renesanci). V první fázi se nové myšlenky projevíly ve formě návrhů ideálních měst vrostlých do stávající (středověké) struktury měst, později také v přestavbách celých měst a rovněž i v novém koncepčním pojetí celé krajiny. To se ve městech prakticky ukázalo na přestavbách některých domů a vytváření nových náměstí jako důležitého městského prostoru. (Koutný, 2004)

Renesanční náměstí se dle římského vzoru stala v renesančním období středem společenského života. Náměstí představovala centra měst, kde se pořádaly slavnosti a trhy. Oplývala skvostnou výzdobou navazující na středověký podklad. To vše souvisí s uzavřeností náměstí, která byla naznačena právě ve středověku. Uzavřenost náměstí přispěla významně k jejich harmonickému účinku. Ne každý obestavěný prostor má ovšem bez dalšího právo zvát se náměstím. Z uměleckého hlediska jen takový prostor, který disponuje příjemnou výzdobou, má patřičný význam a charakter (*genius loci*) může být hoden označení náměstí. (Sitte, 2012)

Po období relativního klidu během renesanční éry přišel opět zvrat v podobě třicetileté války. Shodou okolností spadal opět do období zhoršení klimatických podmínek - nástup tzv. malé doby ledové. To vše mělo za následek snížení obyvatel v českých zemích nejméně o jednu třetinu. U opuštěné plochy opět docházelo ke spontánnímu zalesňování. (Lipský, 1999)

Do 18. století pak trvalo obnovování krajiny. Tato obnova probíhala již plně v novém barokním duchu. V této době byly vytvořeny předpoklady pro vznik barokní krajiny s typickými sakrálními dominantami, hlavně kostely a kaplemi v barokním stylu na venkově i ve městech. Ve městech se baroko projevovalo také výstavou typických morových sloupů a kašen na volných prostranstvích. (Lipský, 1999) Byly budovány nebo přestavovány také domy v barokním stylu a stejně tak i panská sídla. Na to pak plynule navázal klasicismus. Podobně jako jemu předcházející styly, byl klasicismus slohem nejen stavebním, ale šlo též o proud myšlenkový a umělecký. (Koutný, 2004)

V klasicismu, který se ideově opět navracel k antice, byly důsledně uplatňovány principy jako symetrie, měřítko, rytmus, kontrast a harmonie. Jedním z typických rysů klasicistně přebudovaných měst jsou široké bulváry s alejemi. Klasicistní architektura vynikala také čistými liniemi a antickou jednoduchostí. (Koutný, 2004)

V 19. století se odehrál významný zvrat v podobě tzv. průmyslové revoluce, který posunul zásadně možnosti člověka ve využívání nových zdrojů energie. S rozvojem v oblasti průmyslu souvisely také mnohé změny v politické rovině předznamenané již předcházející epochou osvícenství. Opuštění koncepce feudálního státu spolu se zrušením poddanství vyústilo v důsledku v naprostou proměnu společnosti, která se promítla prakticky do všech oblastí života. Standardy a požadavky na životní úroveň se na jedné straně pozitivně změnily v závislosti na dosaženém pokroku. Na druhé straně zde ovšem byly negativní efekty spojené s průmyslově orientovanou společností.

Jak již vyplývá z pojmu revoluce, znamenala průmyslová revoluce naprostý obrat v celé řadě společenských jevů. V první řadě je nutno připomenout revoluci v dopravě. Především se jednalo o parníky a železnici, později se začínají objevovat první automobily. To se z hlediska

architektonického a krajinářského samozřejmě nesmazatelně promítlo do rozvoje infrastruktury a proměny krajiny.

Průmyslová revoluce se také zásadně odrazila ve výrobě. Parní stroj byl podnětem k vývoji strojů, které umožňovaly lacinou a rychlou velkovýrobu. Otáčivá energie z parního stroje byla mechanicky přenášena do všech provozů a ty proto musely být blízko sebe. To vedlo ke vzniku velkých továrních komplexů. První verze průmyslových strojů byly jen velmi málo automatizované, proto takové tovární komplexy potřebovaly pochopitelně k obsluze velké množství dělníků. To nutně vedlo ke stěhování do měst. Města zažívala v důsledku toho velmi bouřlivý rozvoj. Dřívější kapacity dramaticky přestaly dostačovat, což vedlo k hledání dalšího a dalšího prostoru.

Městské hradby byly v tomto období často bourány jako nefunkční, přežitě a bránící rozvoji. Nová struktura osídlení byla dynamická a založená na dopravních rozvojových osách. Rozvíjející se města ztrácela postupně svůj předchozí charakter a objevil se nový typ zástavby (např. dělnické kolonie), ovšem je možno zde vysledovat také řadu pozitivních jevů. Často byly na místech zbořených hradeb v tomto období budovány například městské parky. Ne všechna města ovšem zaznamenala tak dynamický rozvoj a zachoval se nám díky tomu stavební fond konzervovaný v určitém období.

Dalším nepominutelným aspektem období průmyslové revoluce byla prudká populační exploze. Ta znamenala, kromě jiného, rostoucí poptávku po potravinách, což vedlo ke zvětšování zemědělsky obdělávané plochy, zintenzivňování jejího obdělávání a k zemědělské specializaci. (Löw, Míchal, 2001)

Ve shrnutí je možno dodat, že hlavní změny v podobě, struktuře a koncepci měst a osídlení 19. století byly především spojení města s předměstími, asanace (hlavně v centrech měst), proměny městského prostoru a veřejných prostranství, urbanizace a další růst. Náročnost rozvoje měst v nových podmínkách vyvolala v 19. století otázky týkající se plánování rozvoje měst, které tím získalo nové právní postavení. (Koutný, 2004)

Dynamické 19. století nejenže přineslo mnohé proměny, ale zároveň se stalo podhoubím pro další rozvoj ve 20. století. Změny politického klimatu vedly v první polovině 20. století ke dvěma světovým válkám. Nezanedbatelný vliv na utváření krajiny, vesnic a měst měl v první polovině 20. století pochopitelně politický vývoj. Dvě světové války, pozemková reforma a její revize, poválečné vysídlení Němců, zakládání JZD, to vše se nesmazatelně otisklo do tváře české krajiny.

Po první světové válce došlo k rychlé stabilizaci a novým evropským fenoménem v meziválečném období se stalo velkoměsto. Tento trend pak pokračoval i po druhé světové

válce – úměrně tomu, jak se kde vyvíjela politická situace. Nicméně předměstské aglomerace a problematika města vůbec se dostaly do popředí zájmu a představovaly předmět teoretických úvah, návrhů a koncepcí. Řídícím směrem, který především určoval vývoj ve 20. století byl funkcionalismus. (Löw, Míchal, 2001)

Funkcionalismus vychází ve svých ideových základech z opojení technikou, pokrokem a vědeckými úspěchy. To vše působilo na změnu životního stylu. Tento nový přístup k životu je velmi plasticky ilustrován výrokem jednoho z nejvýznamnějších osobností meziválečné avantgardy, architekta, výtvarníka a filozofa Le Corbusira: „Město je stroj na bydlení.“ V tomto ohledu jsou úvahy o městě směřovány.

Funkcionalisticky smýšlející architekti řešili v té době aktuální otázky, které zahrnovaly hygienické parametry novodobých měst, definování funkce města a formování městského prostoru. Le Corbusier formuloval čtyři základní zásady pro budoucí uspořádání měst. Jednalo se v první řadě o snížení hustoty městských center a uvolnění prostoru pro potřeby dopravy. Poté mělo dojít k opětovnému zvýšení hustoty městských center pro vytvoření žádoucích kontaktů. Třetí zásadou bylo rozšíření možnosti dopravy, což mělo znamenat změnu stávající koncepce ulice, která nevyhovovala novému fenoménu moderních dopravních prostředků. Čtvrtá zásada se týkala zajištění dostatečného množství osázených ploch k zajištění odpovídající hygieny a klidu pro práci. (Löw, Míchal, 2001)

Byly hledány nové impulsy pro uspořádání měst. Blokovaná zástavba byla kritizována pro své nevhodné hygienické vlastnosti a byly hledány nové formy zástavby (řadové, řádkové, meandrové). Byla věnována nemalá pozornost koncepcím zón a zónování města. V regulačních plánech měst se začalo objevovat členění na plochy obytného území, výrobní plochy, plochy městského vybavení, dopravní plochy, parky a zeleň.

S ohledem na politický vývoj měla pro naše území eminentní význam situace v někdejších Sovětském svazu. Éra sovětského konstruktivismu pod vedením progresivní sovětské avantgardy byla ve třicátých letech Stalinovým režimem násilně ukončena a nastoupil tzv. socialistický realismus, který se stal oficiálním uměleckým směrem v Sovětském svazu i v ním ovlivňovaných zemích a bohužel trpěl všemi vadami proudu vyjadřujícího v první řadě propagandistické záměry politických elit. (Koutný, 2004)

Veškerý společenský život včetně výstavby a územních změn byl na našem území po roce 1948 plánován a organizován centrálně. Dalším rysem bylo provedení kolektivizace a omezení soukromého vlastnictví a dispozice s půdou a nemovitostmi. To vše spolu s nedostatečnou ochranou životního prostředí, přesuny lidí a majetku a dalšími jevy, navíc

v poměrně krátkém časovém intervalu znamenalo mnohé nevratné negativní změny v krajině a sídlech.

Po změně politického systému v roce 1989 můžeme zaznamenat výrazné snahy o zlepšení v oblasti krajinné architektury, urbanismu a územního plánování. Bohužel předchozí kompletní rozvrácení majetkové struktury a zpřetrhání vazeb mezi původními majiteli a půdou či nemovitým majetkem způsobilo v některých ohledech nevratné změny. Ani restituce půdy a nemovitého majetku nemohla plně napravit napáchané škody. S tím souvisí i dosavadní nestabilita zemědělské politiky a politiky životního prostředí a mnohdy problematické, nesystematické a nekoncepční územní plánování. Nezbyvá než doufat, že budoucí vývoj přinese více stability, která bude podkladem pro promyšlený a odpovědný přístup. (Löw, Míchal, 2001)

3.3 Život mezi domy (veřejný prostor)

Hovoříme-li o rázu města, nutno přiznat, že jde o obtížně definovatelný termín. V každém případě se jedná o nepostradatelnou nehmotnou složku vzezření každého města. Je to jakýsi duch místa (někdy v této souvislosti hovoříme o *geniu loci*), který je vytvářen a ovlivněn výstavbou domů.

Výrazná proměna rázu měst souvisí s progresivním 19. stoletím, jak je naznačeno již výše. Právě v tomto období začala vznikat předměstí, město se začalo rozšiřovat za středověké hradby, vilová zástavba, dělnické kolonie a další čtvrti přibývaly velkou rychlostí a původní ráz měst se výrazně proměnil.

Ve velké míře přispěla k proměně rázu měst i doprava. Vzdálenosti začaly být na jedné straně větší vlivem rozrůstající se městské zástavby, na druhé straně však technické možnosti dopravy umožnily tyto vzdálenosti snadněji překonávat (automobil či veřejná doprava).

S postupně narůstající vzdáleností vzrůstala i anonymita, odcizení a vytratil se onen socializační aspekt městského soužití. Proto by měl být městský prostor koncipován i jako prostor společný, který dává možnost pro společenské využití. Například mobiliář, který by se někdy mohl jevit jako bezvýznamný prvek, může posloužit jako dokonalá pozorovací záležitost. Pro obyvatele měst je stále velmi důležitý společenský kontakt a společný prostor by toto měl umožňovat. Mělo by být stále možné v takovém prostoru náhodně někoho potkat, promluvit si s kolemjdoucími.

Naznačená úvaha povyšuje tento problém také do sociologické roviny. Veřejná prostranství jako náměstí, ulice atd. mají být ve městě důležitým centrem pro komunikaci verbálního i nonverbálního charakteru. Mohou být také jakousi přehlídkou nejnovějších trendů, způsobů chování a ovlivňovat v určitých ohledech směr společenského vývoje. Pokud bude tato sociální funkce veřejného prostoru potlačena, například přeměnou v rušné ulice bez možnosti společenského kontaktu, hrozí, že se tím připravíme o důležitý aspekt městského soužití.

Je důležité rovněž dodat, že nezbytným předpokladem pro fungujícímu a sociálně využitelné veřejné prostranství je příjemné inspirativní prostředí. Nepominutelná je zde sounáležitost lidí s přírodou. Jako příklad může sloužit strom rostoucí na malém náměstí. Bude tvořit přívětivou atmosféru a stane se tak příhodným místem pro kolektivní aktivity, nehledě na přirozený stín a čistý vzduch.

S problematikou veřejného prostoru a života ve městě úzce souvisí otázka venkovních aktivit. Velmi zjednodušeně lze venkovní aktivity ve veřejných prostorách rozdělit do tří kategorií. Každá z nich klade velmi rozličné požadavky na hmotné prostředí. Jsou to *nezbytné aktivity, volitelné aktivity a společenské aktivity*. (Gehl, 2000)

Jako *nezbytné aktivity* lze definovat ty, které jsou prováděny spíše z vnější potřeby. Je to zejména doprava do práce, školy, nákup atd. Jedná se o pohyb, který je spjatý s nějakým druhem pracovní činnosti a je vytvářen většinou pěšky. Nemá závislost na roční době, jeho účastníci nemají možnost výběru.

Pro *volitelné aktivity* platí pravidla volby. Účastníci si volí, zda se budou určité aktivitě věnovat, či nikoli, v závislosti na čase a místě. Protože jsou více spjaty s volným časem, odehrávají se venku, a je důležité pro ně mít vhodné prostředí, které bude odpovídat duchu těchto aktivit a nadto bude příjemné a kvalitní. Na nekvalitních prostranstvích se naproti tomu odehrává jen minimum společenských aktivit.

Společenské aktivity jsou takové aktivity, které vyžadují přítomnost ostatních lidí, a odehrávají se na veřejných prostranstvích. Patří sem široká škála aktivit, jako pozorování lidí, rozmlouvání, poslouchání. Takové aktivity probíhají na různých místech a dle toho se rozlišují. Jiné se vyskytují na balkonech, jiné na náměstích, ulicích a podobně. Společné aktivity jsou jakousi nadstavbou pro dvě předchozí kategorie, neboť vznikají na místech, kde se lidé pohybují, pobývají a zastavují se, avšak s tím rozdílem, že zde musí být prostředí ještě příjemnější.

Druh aktivit se mění v závislosti na poloze, kde se odehrávají. Lze říci, že na větších prostranstvích se dají předpokládat povrchnější, pasivnější aktivity, jako pozorování zpravidla většího počtu lidí. Každé setkání s druhým člověkem je vlastně společenská aktivita, vytváří se

tak kontakt, který může přerůst v další aktivitu a s více lidmi. Vytváření veřejného prostoru by se mělo proto opírat o tyto poznatky a mělo by umožňovat společenský kontakt, který je nezbytný. Budoucí projekty by měly ideálně vytvářet podmínky a příjemné prostředí vybízející k venkovním aktivitám a ne je omezovat.

Při projektování veřejných prostor lze ovlivnit řadu věcí. Například použité materiály, barvy, uspořádání věcí. To vše ovlivňuje venkovní aktivity a kvalitní prostředí. Například v amerických městech je více k vidění velké bulváry, obchodní centra, široké komunikace. Naproti tomu většina evropských měst, které jsou podstatně starší a jejich vývoj byl delší tento charakter nemají. Promítá se zde i počet a charakter lidí. Cílek toto demonstruje právě na příkladu ulice. Může mít bezpočet výloh, obchodů a jiných lákadel, ale největším poutačem budou vždy lidé – malíř, zpěvák. Při stavbě obchodního domu se lidé zastavují z čiré zvědavosti, ale při odchodu dělníků i zájem kolem jdoucích opadne.

V severských státech, které jsou v mnoha ohledech dá se říci stále „před námi“, se tyto trendy potvrzují. Konkrétně v Kodani došlo k navýšení počtu pěších zón a mobiliáře několikanásobně a tím i navýšení počtu návštěvníků. V roce 1962 byla v Kodani vybudována první pěší zóna ve Skandinávii. Skeptici namítali, že bude prázdná, protože chodit na promenádu se neslučuje se severskou tradicí. Dnes je nejenom plná, ale také okolní ulice jsou zaplněné lidmi. (Cílek, 2010).

Současně se založením středověkého města a s jeho růstem vznikl i sociální prostor. Avšak města se vyvíjela a vyvíjí stále a pokud není tento vývoj podroben kontrole, může se stát a také stávalo a stává, že funkce veřejného prostoru bývá pokřivena. V této souvislosti se hodí zmínit například obchodní centra, která jakoby se snažila nahradit středověkou ulici. Má jít o jakousi nadstavbu nakupování. Nabídka dalece přesahuje zdánlivý prvotní účel v podobě kaváren, heren, kin, kde je nabízena i zábava. Naplňuje ale ještě takový prostor původní sociální účel veřejného prostoru nebo jde jen o laciné pozlátko?

3.4 Zelená města a zelená infrastruktura

Potřeba vytvářet tzv. zelená města je v současné době velmi aktuální. Jak již bylo uvedeno výše, prostředí kolem nás může ovlivnit velmi pozitivně či negativně celou řadu lidských aktivit. Rozrůstající se prostory vytváří konzistentně i znečištění a je zde potřeba města ozelenovat a využívat i vodní zdroje, zvláště v letních měsících. Z příkladů některých starých měst je zřejmé, že problém je akutní, zvláště v rychle se rozvíjejících aglomeracích. Je tedy

velkou výzvou navrhnout od začátku nový plán, který by počítal s parky, zelenými stanovišti, vodními prvky a celkově byl ohleduplnější k životnímu prostředí. (Spirm, 1984)

S koncepcí zelených měst se pojí termín zelená infrastruktura. Jeho obsah se odvíjí již od samotného názvu. Obecně známý termín je infrastruktura dopravy, která zahrnuje telekomunikace, semaforey, mosty, automobily, parkoviště, benzinové stanice atd., někdy je také nazývána šedá infrastruktura. Je složena z řady komponentů sloužících lidským potřebám a vytvářejících společně jakousi síť. Podobná síť se vyskytuje i v přírodě. Je tvořena řekami, koridory, jezery atd., které zajišťují různorodé ekologické funkce. Pro mnoho živočichů a rostlin je přístup k této infrastruktuře nezbytný pro přežití. Tato síť představuje nedocenitelnou ekologickou a ekonomickou hodnotu. Suburbánní a urbánní prostor by měl mít optimálně návaznost na tuto zelenou infrastrukturu. Ve městech by se pak měl tento prostor zachovávat a rozšiřovat. (Austin, 2014)

Pro zkvalitnění života ve městech z hlediska koncepce zelených měst se používá tzv. zelená strategie, zahrnující vodní koridory, jezera, vodní zahrady a využití dešťové vody. Jako příklad se v této souvislosti uvádí ulice Wyoming v New Yorku, která postupně nabývá na svém významu. V její blízkosti stojí renovované tovární haly na jedné straně a další domy na straně druhé. V budoucnu však bude tvořit promenádu s lávkou pro relaxaci s řadou stromů a využití vodního systému. (Hung, et al., 2011)

Dalším příkladem může být čínské město Hangzhou. Během let 1980-2009 se populace Číny zvětšila o 431 miliónů, což je například více než ve Spojených státech. Tento trend je doprovázen i znečištěním ve velkých aglomeracích. Zároveň se změnil životní styl a stravovací návyky a zvyšuje se i riziko zdravotních problémů jako obezita, cukrovka nebo onemocnění jater.

Pojem „ekologická spravedlnost“ jak jej autoři v Číně nazývají evokuje problematické vedlejší efekty bouřlivého hospodářského růstu. Dopady ze znečištění, často náročná povolání, nízká kvalita bydlení a její disproporcionální koncentrace vedou ke snížení kvality života jako takového. Účast lidí na rozhodování o tom, jak by města měla vypadat je velmi omezená. Dochází sice k jakési opatrné kritice stran environmentálních otázek, ovšem obávají se perzekuce a pronásledování.

Přístup k „zeleným“ prostorům je v Číně problémem souvisejícím se životním prostředím, také díky historickým souvislostem (bouřlivý vývoj měst, hustota zalidnění). Západní pojetí parku je pro Čínu relativně nové. Během raných let 20. století byly parky vytvořeny například v Pekingu nebo Šanghaji, avšak byly vyhrazeny pouze Evropanům, bohatým mecenášům, kupcům a hodnostářům. Pro neprivilegované Číňany byl přístup vyloučen.

Zakládání parků je velmi spjato s ekonomickým a realitním vývojem. Standardy pro zeleň jsou zakotveny v rámci čínských norem, které je ovšem těžké uplatnit. Uvádí se, že Čína oficiálně své „omezené“ zdroje zeleně zdůvodnila novinářům a veřejnosti. Nicméně průzkum odhalil, že vysvětlení není zdaleka uspokojivé a požadavky pro zelené prostory výrazně převyšují dosavadní uspořádání. Nedávný výzkum Šanghajske metropole ukázal obrovský nedostatek v otázce přístupu místních obyvatel k zeleným prostorům parků, kterými města standardně disponují. To je možno demonstrovat na výzkumu, který říká, že zatímco v Americe poměr zelených prostor na osobu činí 50,18 m², tak v Číně je tomu pouze 6,52 m², navzdory velkorysým plánovacím standardům. (Wolch, et al., 2014)

Hangzhou je hlavním městem provincie Zhejiang, která se nachází 200 km jižně od Šanghaje. Čítá přibližně 6 miliónů residentů a je jedním z nejstarších čínských měst. Rapidní rozvoj urbanizace pohltil všechnu půdu uvnitř města a měl výrazný dopad na ekologii města. V poslední době je zde velmi citelné znečištění ovzduší a teploty jsou druhé nejteplejší v Číně, což zapříčiňuje právě hustá stavební zástavba. Avšak Hangzhou se od ostatních čínských měst liší tím, že se snaží upadající životní prostředí zlepšit obnovením zelených ploch. Změny zahrnují demolici továren, obnovení dosavadních parků, zchátralých kanálů pod a podél hlavních komunikačních sítí a masová výsadba stromů podél městských ulic.

Hangzhou je mezi čínskými městy významné právě díky tomuto inovativnímu přístupu, liniové výsadbě stromů nebo pro scénický Národní park a první mokřadní park Xixi. „Zelené město“ v podobě Hangzhou je v Číně oficiální koncepcí, zahrnuje standardy pro zelený prostor, parky a je příkladem pro ostatní města.

Díky ambicióznímu urbanistickému plánu nyní čítá Hangzhou 166,5 km² zelených ploch. V roce 2012 urbánní zeleň vzrostla na 14,4 miliónu m². Oficiální statistiky říkají, že zelené plochy čítají 15 m² na hlavu a pro 90 % obyvatel je zeleň zpřístupněna. Široké zalesnění v historických místech jako pagoda v Městě Bohů se uchovalo a integrovalo k dalším nově zalesněným pásmům a přilehlému náměstí Wushan. Tvoří tak příjemné, otevřené, a hlavně zelené prostory městských částí. (Wolch, et al., 2014)

3.5 Dřeviny a zeleň ve městech

Od nepaměti byly stromy pro člověka významné. Byly a jsou součástí našeho života a nějakým způsobem do něho promlouvají. Dřeviny produkují kyslík, dávají nám plody a dřevo, poskytují stín, ochranu před deštěm atd. Jsou cennými především z hlediska ochrany

klimatických podmínek a plní estetickou funkci. Dřeviny jsou součástí společenstev, nebo je samy vytvářejí pro další rostliny a zvířata. Dále můžeme brát dřeviny jako něco vyššího, snad posvátného, co nás přesahuje. V historii bylo toto uvažování běžné a prolínalo se do mnoha kultur.

V literatuře jsou často stromy symbolem božství, posvátnosti. Autoři uvádějí jako příklad první knihu Mojžíšovu Genesis, konkrétně Rajskou zahradu a v ní především strom poznání a strom života. Dále se můžeme inspirovat germánskou mytologií „nejlepšího ze stromů“ neboli jasanem Yggdrasilem, který má svými větvemi prostupovat celý svět. Svět je podle germánské mytologie stromem, tedy živou entitou.

V Indii byly stromy podle Rgvédu spojnicí mezi nebem a zemí. Na indickém subkontinentu je běžnou souvztažností mezi posvátností věcí, zvířat a rostlin, do které se promítá hinduistické náboženství. Dále pak v Egyptě byla řada stromů spojována se sluncem a vzkříšením. Objevuje se zde i rozdíl ve vnímání ovocných dřevin v zahradách a v lesích mimo lidská obydlí, kde jim byly přisuzovány kladné a záporné vlastnosti. Tedy dál v temných hvozdech byly přirozeně zlé a naopak. I ve známém eposu o Gilgamešovi, se Gilgameš se svým druhem vydává porazit nepřitele v temném lese sídlícím v mohutném cedru, který porazí. Je faktem, že v dřívějších dobách převládala snaha přetvořit temný les plný mocných stromů v například ovocné sady, pole či zahradu, tedy v něco, co je člověku bližším a pochopitelnějším.

Další možností, jak stromy vnímat, je pozorováním jejich vnější podoby, textury, výšky, proměnlivosti, struktury, dynamiky.

Je zřejmé, že pro svůj růst stromy lidskou činnost nepotřebují, avšak rostou v prostoru využívaném lidmi nebo naopak lidé žijí v prostoru, kde rostou stromy. Tak či onak, ovlivňují se stromy a lidé navzájem a je nezbytné do života stromů zasáhnout, ať již výběrem vhodné dřeviny, správným řezem či péčí o celkový habitus. (Machovec a kol., 2006).

3.5.1 Druhy zeleně

Sojková a kol. (2016) rozlišují druhy zeleně takto:

Park – jedná se o objekt se zelení s rozlohou obvykle od 0,5 ha a o minimální šířce 25 m a který plní rekreační a odpočinkovou funkci.

Zeleň obytné zástavby – jedná se plochu, která je navržena dle určitých paramentů a často navazuje na obytné prostory, budovy.

Menší parková úprava – zelená plocha s výměrou obvykle kolem 0,5 ha dle určených zásad, ale nespĺňující některé atributy parku.

Zahrada zvláštního určení – specifická plocha, která připomíná park, avšak která má své specifické využití.

Zahrádková a chatová osada – řada zelených plošek (zahrad), které mají čistě užitkový nebo okrasný účel, někdy obojí, a s malými obytnými stavbami.

Les – společenství uměle, či přirozeně založených rostlin, kde převládají stromy a spolu s dalšími rostlinami tvoří jednotlivá patra.

Rozptýlená zeleň – stromy nebo keře, které jsou rozptýleny na dané ploše, bez hlubšího uspořádání, či součástí nějakého celku.

Liniová zeleň – druh zeleně, který se vyskytuje u ulic, pruhů, liniových uspořádání, vodotečů atd.

Zeleň sportovních a rekreačních zařízení – zeleň, která se vyskytuje u sportovních hřišť, stadionů, rekreačních ploch.

Zeleň průmyslové zástavby – zeleň, vyskytující se poblíž továren, výroben skladů a jiných průmyslových objektů.

Zeleň hřbitova – zeleň vyskytující se ve hřbitovním areálu.

Přírodě blízká zeleň – společenství rostlin, které je založeno uměle či je samovolně vzniklé, a které je schopno udržet vztahy typické pro dané stanoviště a podmínky, které v něm převládají.

Trvalý zemědělský porost – trvalý travnatý porost, který je využíván na určitou zemědělskou produkci.

Rezervní plochy zeleně – plocha nijak nevyužívaná, s budoucím potenciálem založení zelené plochy.

Intenzivní třída údržbové péče je charakterizována četností prací, které se uskuteční na určité ploše v průběhu jednoho kalendářního roku (sekání, zalévání, hnojení, stříhání). Od těchto prací spolu s technologiemi se pak odvíjí i celkový rozpočet pro celé město a jednotlivé obvody. Péče o zeleň jednotlivých intenzivních tříd, musí splňovat údržbu minimálně 80 % předepsanými postupy pro tuto kategorii:

I. intenzivní třída – Tato kategorie představuje nejintenzivnější péči a většinou se jedná o reprezentační plochy městské zeleně. Travníky jsou sekány 15x, 20x ročně, přihnojovány 3x, závlhka je pravidelná, kypření záhonů, chemické odplevelení, záhony letniček jsou 2-3x ročně obnovovány. Stromy a keře jsou pravidelně stříhány a přihnojovány. Dále probíhá pravidelná péče o okolí rostlin, odstranění odumřelých částí, listů atd. Probíhá zde také úprava cest a údržba inventáře.

II. intenzivní třída – Do této kategorie spadají silně zatěžované plochy zeleně. Travnaté plochy jsou koseny 8x za rok, 1x přihnojovány a 10x zalévány. Květinové záhony jsou ošetřovány stejně jako je tomu u I. kategorie. Stromy a keře se okopávají 1x ročně a následně přihnojují a prořezávají dle potřeby. Cesty a zpevněné plochy se upravují 1x ročně.

III. intenzivní třída – V této třídě se jedná o okrajové a méně významné plochy zeleně. Travnaté plochy jsou koseny 3x ročně, přihnojovány a chemicky odplevelovány 1x za 2 roky. Květinové výsadby jsou zde minimálně, pokud se vůbec vyskytují. Zálivka keřů a mladých stromů je prováděna dle potřeby. Z pravidla 1x se provádí prořezávání dřevin. Údržba cest rovněž dle potřeby – cca 1x za 14 dní.

IV. intenzivní třída – Do této kategorie spadají příměstské lesy, rekreační lesy a stromořadí podél komunikací nezastavěných domy.

Plochy dle přístupnosti pro veřejnost se rozdělují na: a) plochy neomezeně přístupné pro veřejnost, b) omezeně přístupné pro veřejnost – většinou přístupné ve dne, c) plochy, kam je vstup povolen pouze určitým skupinám (odlišné věkové kategorie, platící atd.), d) plochy zcela nepřístupné veřejnosti (uzavřené objekty). (Sojková a kol., 2016)

3.5.2 Dřeviny

Sojková a kol. (2016) uvádí, že sortiment dřevin pro městské prostředí se odvíjí od dlouholeté tradice vycházejících z holandských a německých zdrojů a praxí ověřenou pěstováním v zahradě VÚKOZ v Průhonicích.

Při výběru je důležité, v jakém prostředí se dřeviny budou nacházet a dle toho volit stanovištní okruh, který odpovídá nárokům daného druhu.

Stanovištní okruhy dřevin:

1. Rašeliniště a podmáčené plochy (dřeviny mokrých stanovišť)
2. Louky a pobřežní společenstva (dřeviny vlhkých stanovišť)
3. Druhově bohaté lesy a skupiny dřevin (dřeviny půd dobře zásobených vodou a živinami)
4. Druhově chudé lesy a skupiny dřevin (dřeviny půd chudých na živiny)
5. Společenstva dun a vřesovišť (dřeviny otevřených, písčitých půd bez stromového patra)
6. Stepi a suché lesy (dřeviny teplých a vysychavých – xerothermních – stanovišť)
7. Studené a vlhké lesy (dřeviny z oblastí bohatých na srážky)

8. Horské lesy a křoviska (dřeviny chladných a vlhkých půd)
9. Dřeviny plotů a křovin (kulturní a okrasné formy)

Rozlišujeme dřeviny s vhodnou světlopropustností (jsou důležité především na špatně osvětlených komunikacích), u kterých je důležitým parametrem, jež musíme brát v úvahu hustota koruny. Rozlišujeme tedy dřeviny s malou, střední a velkou světlopropustností.

Dále rozlišujeme u dřevin tvar koruny, který může být: pyramidální, široce pyramidální, široce vejčitý až kulovitý, kulovitý.

Dřeviny vhodné pro stanoviště se zpevněným povrchem, typicky pro plochy městského prostředí, patří do těchto stanovištních okruhů: 1) Druhově chudé lesy a skupiny dřevin (dřeviny půd chudých na živiny), 2) Společenstva dun a vřesovišť (dřeviny otevřených, písčitých půd bez stromového patra), 3) Stepi a suché lesy (dřeviny teplých a vysychavých – xerothermních – stanovišť).

Je třeba též brát v potaz to, že v ulicích se zpevněnými plochami nemůžeme používat bohatě plodící taxony. Jako vhodné se jeví málo plodící a středně plodící taxony.

Významnou kategorií u dřevin, kterou je nutné brát na zřetel jsou květy. Rozlišujeme tak dřeviny, u kterých je květ bez většího významu, nevýrazný květ či rozlišujeme dřeviny, které jsou atraktivní květem. Nezanedbatelnou kategorií je též podzimní zbarvení dřevin, zde rozlišujeme dřeviny bez podzimního zbarvení, občas zbarvující taxon, nebo opadávající příliš brzy či výrazně zbarvující taxon.

Vzhledem k citlivosti dnešní populace na alergeny, je nutné zvažovat též alergenní působení vysazovaných dřevin. V tomto ohledu rozlišujeme dřeviny na dřeviny, které nepůsobují alergeny, druhy, které mají ze zdravotního hlediska okrajový význam, málo alergizující druhy a druhy s velkou produkcí pylu.

Ve vztahu k ošetřování ploch ve městech v zimních měsících technickou solí, musíme brát aspekt odolnosti vůči zasolení velmi v potaz. Taxony rozlišujeme na vůči zasolení málo odolné, středně odolné a odolné dřeviny. (Sojková a kol., 2006)

Při výsadbě stromů je nutné mít na zřeteli i následnou péči, která mnohým laikům z řad veřejnosti uniká, neboť předpokládají, že se strom o sebe stará sám, nebo že není zapotřebí o něj jakkoli pečovat. Po samotném vysazení ve veřejném prostoru je nutné nastavit adekvátní péči zahrnující mj. výchovné a udržovací řezy, péči o okolí dřeviny apod., zabránění vandalismu a poškozování dřeviny. Je nezbytná komunikace s veřejností, jež často stromy ve veřejném sektoru bere jako věci nebo subjekty, které mohou poškodit něčí majetek nebo osobu. Na druhé

straně se však stává, že stromy jsou hájeny až s přílišnou horlivostí, která může být ve věci kontraproduktivní. Je tedy nutné nastavit jistou míru, bilanci mezi odborníkem (tvůrcem) a neodbornou veřejností, sdělit, co bylo záměrem a že některé změny jsou nutné. Někdy je nezbytné zapojit veřejnost do celého procesu (Machovec a kol., 2006).

3.5.3 Trvalky

Zásady použití trvalek v městském prostředí dle Sojková a kol. (2006):

- 1) Výběr vhodného místa pro výsadbu trvalek
  - ulice – v této oblasti se vyskytují více znečištěná místa a tyto negativní jevy významně ovlivňují rostliny: výfukové plyny, solení komunikací, sešlapávání, odstraňování sněhu a nečistot. Vyskytují se zde výsadby v podrostech alejí a stromořadí. Dále to jsou výsadby pod keřovým patrem a na vyvýšených záhonech, ostrůvcích, kruhových objezdech, travnatých pásích atd.
  - mobilní nádoby – podmínky pro rostliny jsou zde extrémní, především rostliny trpí nedostatkem závlahy, prostoru, teplem, suchem, či extrémním slunečním zářením
  - doplnění architektury – rostliny se zvláštním růstem (zde převaha pěšího provozu)
  - městské dvorky, zahrádky, předzahrádky, dvorky – není automobilový provoz a pěší provoz je zde omezen
  - parkové plochy (menší) jako předsazení nebo doplnění keřových výsadeb
  - parkové plochy větší a městské parky – vyskytují se zde větší záhony, samostatné na slunci i jako podrost stromů
  - speciální výsadby naučného charakteru – určeno pro školy, školky. Je nutné brát v úvahu jedovatost, spektrum barevnosti, plodů, struktur
- 2) V projektování trvalkové výsadby je třeba brát v úvahu zejména její péči, která vyžaduje pravidelnost a je tedy i často ekonomicky náročná. Výběr rostlin se pak volí podle jednotlivých kategorií a nároků panujících na stanovišti.
  - Světlo – v městském prostředí jsou světelné podmínky většinou velmi slunečné, méně již polostín až slunce, okrajově se vyskytuje polostín až stín.
  - Vlaha – většinou sušší místa, pokud není zajištěno zavlažování.
  - Půda – většinou celkově výměna, úprava dle jednotlivých nároků rostlin.

- Teplota – většinou teplejší, závisí na konkrétní nadmořské výšce.
- Speciální podmínky – v zimě hrozí shrnování sněhu, zasolení, dále sešlapávání, poškození atd.

Příprava půdy pro záhon.

- Obvyklá je příprava se 100% výměnou půdy. Hloubka přibližně 30–40 cm. Substrát by měl být bezplevelný, v bezvadném stavu, bez nečistot, jiných cizorodých látek a měl by splňovat nároky podle jednotlivého druhu dané rostliny (poměr písku, šterku, rašeliny, jiných prvků apod.). Pokud obsahuje kořeny nebo semena jiných rostlin, je nutné chemické odplevelení (aplikace se provádí zpravidla v určenou dobu před výsadbou, aby nedošlo působením herbicidu k jejímu poškození, někdy dochází tímto způsobem k jejímu oddálení). Následuje jeho zhutnění a později po jeho sesednutí samotná výsadba.
- Prokypření dna záhonu – rozrušení dna ve hloubce cca 40 cm pro zamezení přílišné vody a stagnování.
- Doplnění živin – při výsadbě (plní se, pokud již neobsahuje substrát).
- Zálivka
- Mulčování – provádí se jemně nadrcenou borkou (ve výšce 2–5 cm), je dobré pro přílišné vysychání.
- Mechanické zábrany – zabraňuje sešlapávání, erozi, vnějšímu poškození) na svazích se výsadba provádí do kokosových rohoží)

3) Zajištění odborné údržby

V případě trvalek jde mimo nároky na zálivku a živiny především o nároky jednotlivých druhů vyžadujících určitou specifickou péči z hlediska vegetačního cyklu, jejich vytrvalost, nároky na prostor, okopávku a kořenový systém. Např. druhy *Digitalis*, *Verbascum* je žádoucí nechat vysemenit. Nebo např. druhy *Delphinium*, *Phlox*, *Doronicum*, se stříhají na jaře. Okrasné trávy druhu *Sedum*, které jsou stálezelené se nestříhají. Některé rostliny samy ukončí vegetaci po odkvětu, patří sem např. většina cibulovin, *Doronicum*, *Papaver* apod.

4 Zvláštní část

4.1 Město Úterý

Město Úterý se nachází v severozápadní části Plzeňského kraje na úpatí Tepelské vrchoviny, přičemž území má pahorkatinný charakter. Nejvyšší kopce v okolí města dosahují nadmořské výšky okolo 750 m (751 m n. m. – Stěnský vrch – severozápad katastru). Naopak nadmořská výška v údolní nivě Úterského potoka se pohybuje v rozmezí mezi 550 až 450 m n. m.

Území města se skládá ze tří katastrálních území, a to z katastrálního území Úterý, Olešovice a Vydžín o souhrnné rozloze 2.593 ha, tomu odpovídá i sídelní rozložení – k samotnému městu Úterý tedy patří dvě vesnice - severně od Úterý Vidžín a východně od Úterý Olešovice.

Samotné město Úterý se z velké části rozprostírá na pravém břehu Úterského potoka. Zástavba je pak rozmístěna jak podél toku, tak západním směrem do pozvolného svahu, kde dominantu tvoří kostel sv. Václava.

Město Úterý patří z hlediska správního členění České republiky pod správu obce s rozšířenou působností Nýřany a pod správu obce s pověřeným obecním úřadem Všeruby. O oblasti okolo Úterý se tak hovoří jako o Všerubsku. Z hlediska ORP Nýřany je Všerubsko charakterizováno jako území s rozptýleným osídlením a převážně zemědělským charakterem ve větší vzdálenosti k jádru aglomerace – k Plzni.

Z hlediska územních poměrů se jedná o vyvážené využití území, kde lesy zaujímají okolo 40 % plochy, travní porosty okolo 12 % a zorněná zemědělská půda okolo 40 % plochy území. V bezprostředním okolí města Úterý je však podíl lesní půdy menší, především na stráních nad potokem, jinak převažují pole.

Všerubsko nemá vzhledem ke své poloze příliš dobré podmínky pro hospodářský rozvoj. Do budoucna je nutné na tomto území zajistit podmínky pro přiměřený rozvoj pracovních příležitostí ve službách i ekologicky orientovaném zemědělství s adekvátní nabídkou možnosti bydlení a rekreace za předpokladu zajištění ochrany přírody a krajiny i dopravního spojení v rámci regionu i mimo něj s cílem stabilizace obyvatelstva. (4. úplná aktualizace územně analytických podkladů ke dni 31. 12. 2016)

Středem města prochází hlavní dopravní spojení s okolím – silnice II. třídy č. 210 směřující severozápadně k městu Teplá a jihovýchodně směrem na obec Krsy a dále na silnici

I. třídy č. 20 spojující krajská města Plzeň a Karlovy Vary. Ostatní komunikace patří mezi silnice III. třídy a místní komunikace.

Ve Městě Úterý k 31. 12. 2016 žilo 476 obyvatel, přičemž od roku 1991 se počet obyvatel zvýšil o 104 obyvatel, což v rozmezí 25 let činí rozdíl 28 %. Ve městě je mateřská škola a základní škola s prvním stupněm. Míra nezaměstnanosti v Úterý patří z hlediska celého regionu k nejvyšším dosahujícím míry okolo 7 %.

Město Úterý nemá v současné době vypracován územní plán obce. Přípravy územního plánu běží od r. 2008 (Návrh zadání – Územní plán Úterý, 2008). Pro předmětné území jsou však zpracovány Územně analytické podklady ORP Nýřany s již 4. aktualizací ke dni 31. 12. 2016 (dále ÚAPo). V rámci ÚAPo je uvedeno Úterý jako obec potenciálně progresivní a zároveň jako území s nevyváženými územními podmínkami s nutnými zásahy v oblasti hospodářské. Problém spočívá v nutnosti zajištění rozvojových ploch pro výrobu a veřejnou infrastrukturu, což by mělo být řešeno na místní úrovni v rámci územního plánu.

Hlavním problémovým okruhem a střetem v území k řešení v územně plánovací dokumentaci je pak pro město Úterý identifikovaná urbanistická závada spočívající v silničním průtahu městskou památkovou zónou.

Úkolem pro územně plánovací dokumentaci a obecně pro řešení rozvoje Úterý je orientovat územní rozvoj na posílení rekreačních, podnikatelských a obytných funkcí města, zástavbu koncentrovat v návaznosti na stávající, vymezit plochy pro zařízení spojená s geoparkem (obč. vybavenost). (4. úplná aktualizace územně analytických podkladů ke dni 31. 12. 2016)

Ve městě Úterý nebyla nikdy realizována panelová výstavba formou komplexní bytové výstavby, takže vesnický ráz sídla nebyl narušen. V tomto směru bude územním plánem vývoj směřován především do území přilehlých ke stávajícím komunikacím, aby byla využita stávající dopravní a technická infrastruktura. V první etapě rozvoje by měla být realizována bytová výstavba formou rodinných domů v severní lokalitě nad křižovou cestou. Další plochou je pak pro rozvoj určeno území okolo tzv. nové výstavby na západní straně města. (Návrh zadání – Územní plán Úterý, 2008)

4.2 Historie města

Podle dochovaných informací došlo ke kolonizaci území v severozápadní části Plzeňského kraje ve 12. století. Počátky vzniku města nejsou přímo doloženy dochovanými

listinami. Pravděpodobně okolo roku 1200 vznikla osada okolo kostela zasvěceného Janu Křtiteli. Úterý patřilo do královského majetku a jako trhová ves leželo na obchodní stezce mezi Chebem a Prahou. V pozdější době však byla stezka odkloněna, Úterý zůstalo stranou této stezky a jeho význam poklesl. Starší německy psaná literatura uvádí, že Úterý bylo vybudováno německými horníky, kteří v potoce těžili zlato, což však nebylo doposud plně potvrzeno.

První písemná zmínka o Úterý je zaznamenána v listinách z 6. února 1233. V jedné z nich je uvedeno že ves Úterý daruje král Václav II. své matce. Ta jej další listinou převádí do majetku tepelských premonstrátů.

Zajímavý je i samotný název města Úterý. Spisy uvádějí, že roku 1273 se objevuje latinský název Novum forum, který je latinizovaným tvarem od německého Neumarkt. Během dalším dvou století se lze s tímto tvarem setkat ještě několikrát.

Národnostní vývoj úterského obyvatelstva prošel v průběhu staletí zřetelným vývojem. Ve 13. století převažovali Češi s významným zastoupením Němců. Tak tomu bylo až do 16. století, kdy se německá jazyková hranice přiblížila k Úterý a obyvatelstvo se stalo bilingvním. Nejstarší farní kronika z roku 1622 je pak vedena německy. Postupně němčina převážila, a tak tomu bylo až do konce druhé světové války, kdy bylo německé obyvatelstvo odsunuto.

Úterý bylo na město povýšeno v 19. století. Zmínka o tomto je spojena s pečeti, na níž je vyobrazen černý havran ve zlatém poli držící v zobanu velký zlatý prsten a spolu nad ním hroznavské paroží převzatého z tepelského kláštera. (http://www.inventare.cz/iipimage/300025000/soap-ps_ap0025_00322_am-utery_0020?x=-571&y=-125&w=2207&h=815)

Pro vývoj Úterý byla důležitá jeho poloha. Díky důležité obchodní stezce procházející Úterým spolu s pravidelnými trhy pořádanými každé úterý došlo k tomu, že počátkem 14. století se z trhové vsi postupně vyvinulo malé město. Od 15. století lze Úterý zařadit do kategorie zemědělsko-řemeslných sídlišť, kde řemeslná část byla spíše podpůrným zdrojem obživy, avšak prakticky ve všech výrobních odvětvích. Například zde máme doklad o řemeslech potravinářských, dále řemeslech pro zpracování kůží – důkazem je ševcovský cech. Někteří řemeslníci byli dokonce sdruženi do cechu v nedalekém městě Teplá.

Roku 1421 podle dochovaných zdrojů přebýval v Úterý nějaký čas i samotný vůdce husitů, Jan Žižka z Trocnova, se svým vojskem. Žižka se údajně utábořil na místě, kde dnes stojí kostel sv. Václava. (http://www.inventare.cz/iipimage/300025000/soap-ps_ap0025_00322_am-utery_0020?x=-571&y=-125&w=2207&h=815).

Dalším významným faktorem pro rozvoj Úterý bylo udělení práva vařit pivo roku 1570. V Úterý tak byl postaven pivovar.

V průběhu třicetileté války bylo město roku 1646 obsazeno Švédy. Podle kroniky se 300 jezdců chovalo k místním obyvatelům zdvořile. Ve vztahu k víře místních obyvatel je také nutné připomenout, že již od husitské revoluce bylo přijímáno podobojí, což ve městě Úterý vydrželo v pobělohorském období až do roku 1680. Mnoho obyvatel v této době přišlo o svůj majetek nebo ho nuceně prodalo a emigrovalo.

V roce 1694 došlo k požáru, kdy celé město vyhořelo až na jediný dům na náměstí. Podle zdrojů požár založil syn tehdejšího kováře, tím že vystřelil na holuba sedícího na věži. Od výstřelu se vzňala celá střecha kostela a požár se postupně rozšířil do celého městečka. Místní obyvatele tento incident velmi rozzuřil a viníka proto utloukli holemi na návrší za městem. Na místě kostela byl vystaven nový, a to podle návrhů známého barokního mistra Diezenhofera v letech 1696-1698.

Úterý bylo spojeno s okolními sídly dvěma cestami. První z nich byla vybudována směrem na Toužim a Bezdruzice údolím Úterského potoka, a to v letech 1830-1870. Spisy uvádějí, že trasa byla pravděpodobně stejná jako trasa, kudy vede dnešní silnice. V letech 1830-1870 byla rovněž postavena druhá komunikace směrem na nedaleké Štipoklasy a k Plzni, ta je též totožná s dnešní cestou.

Příčinou možného zaostávání města v průběhu průmyslové revoluce může být, jak spisy uvádějí, nevybudování železnice. To se nejvíce projevilo v 1. pol. 20. století na úbytku obyvatel Úterý. Na počátku 19. století bylo vytvořeno poštovní spojení s městečkem a samotný poštovní úřad založen ve městě roku 1870.

Město Úterý co do počtu obyvatel zažilo největší rozmach v druhé polovině 19. stol. V roce 1850 se uvádí počet obyvatel ve městě 976 a na přelomu století dokonce 1.022. (http://www.inventare.cz/iipimage/300025000/soap-ps_ap0025_00322_am-utery_0020?x=-571&y=-125&w=2207&h=815)

4.3 Rozbor vybraných partií města

Pro účely této práce jsem vybrala v rámci katastrálního území Úterý několik částí, které budu níže blíže charakterizovat. Prvním charakterizovaným celkem je dominanta města, kterou je kostel sv. Jana Křtitele postavený v geometrickém středu města, druhou náměstí obklopené památkově chráněnými domy ve středu s morovým sloupem a kašnou, třetí veřejná prostranství města, čtvrtou pak městská zástavba, pátou tzv. nová výstavba umístěna na západním okraji

sídla, poslední, šestou, tvoří dominanta hřbitovního kostela sv. Václava a přilehlý městský hřbitov.

4.3.1 Kostel sv. Jana Křtitele a jeho okolí

První charakterizovanou částí města Úterý je dominanta města, Kostel sv. Jana Křtitele postavený na vyvýšením místě uprostřed sídla. Má neodmyslitelný význam pro provozní vztahy, ale i pro svou symboliku, zejména na počátku 21. století, kdy se změnilo postavení církve ve společnosti a kostela, je důležité uvažovat o jeho formě, ale i o poloze v krajinné scéně a prostoru města. (Holubec a kol., 2013)

Kostel byl vystaven v letech 1696-1698. Samotný kostel zaujímá oválný půdorys a je tvořen spolu s věží a zastřešenou bání. Jak již bylo zmíněno, kostel byl vystaven podle návrhů známého mistra Dientzenhofera v barokním slohu. Je tvořena nízkou sakristií, která je orientovaná na východ, dále samotnou lodí, která se skládá ze 4 tribun, skleněné plochy klenby a vyobrazení barokních postav. Velkou dominantu kostela tvoří věž, která umocňuje podobu celé památky. Je tvořena cibulovitou bání s lucernou, spolu s centrálním průčelím tvořeným eliptickým pláštěm. Rámování je lysénové, do něhož jsou vložena okna s půlkruhovými záklenky ve štukových rámech. Západní stranu věže zaujímá šnekovitě se točící schodiště spolu s malými okénky. Celá věž je členěna do třech pater lysénovými rámy a mezi 1 a 2 kordómovou římsou, kde hlavní římsa je vypnuta do jednotlivých štítů, jsou umístěny hodiny směřující na každou světovou stranu.

Za zmínku stojí i kaple stojící v areálu celého kostela. Po stranách je tvořena pilastry, dále korunní římsou a mansardovou střechou krytou šindelem. (<http://www.plzensky-kraj.cz/cs/relics.asp?lngPamatka=953574>)

Areál kostela je chráněn kamennou zdí a spolu s kaplí tvoří neodmyslitelnou dominantu městečka, patrně supluje dominantu hradu. Na kamennou zídku navazuje dnes obytný dům a bývalé děkanství. Vyvýšená budova kostela, ačkoli významná nemá velký přístup z přilehlých ulic, je spíše uzavřena od okolí a chybí zde propojení a jakákoliv návaznost na náměstí nebo společenské prostranství. Ke kostelu se lze dostat poměrně úzkou a jedinou pěší komunikací, která obkružuje jeho areál a po kamenném schodišti bránou vede do srdce areálu. Jako další negativní fakt se lze považovat přilehlou zástavbu obytných domů a její rozmístění, která sice navazuje na zmíněnou komunikaci, avšak její rozvrstvení a nevhodné řešení zabraňuje jakémukoliv spojení hlavní památky s okolím města a jejímu dalšímu propojení. Jak je zmíněno výše (st. 11 kapitola život mezi domy) chybí zde absence vytvoření prostoru pro

setkávání a další navazující aktivity pro místní občany. Na druhou stranu jako pozitivní fakt lze zmínit nepředimenzovanost okolních staveb, které nikterak nenarušují pohledové osy samotného vrcholu kostela do okolí a města samotného.

4.3.2 Náměstí

Úterské náměstí se nachází severovýchodně od kostela sv. Jana Křtitele. Náměstí zaujímá plochu přibližně 24 arů. Náměstím prochází hlavní komunikace ve městě, nejvíce dopravně zatížená komunikace, silnice II. třídy č. 210.

Náměstí je obdélníkového nepravidelného charakteru. V tomto případě jde o šířkový charakter, který je vzhledem k půdorysnému uspořádání radnice v pořádku. Dá se říci, že i proporční vztahy okolních budov versus plocha náměstí je vyhovující. (Citte, 2012).

Z každého rohu náměstí navazují komunikace, které se dále větví do městečka. Na severní straně náměstí se nachází radnice v doprovodu dalších dvou měšťanských domů.

Budova radnice pochází z roku 1561. Zaujímá pětiosý půdorys s hrázděným patrem a vysoko sedlovou střechou. Radnice prošla renesančními úpravami roku 1695. V první polovině 90. let 20. století proběhla citlivá rekonstrukce, která zachovala konstrukci trámových stropů a výmalbu, nacházející v 1. patře. Z architektonického hlediska se jedná o patrový, zděný podélně orientovaný dům, který je kryt sedlovou střechou. Ve hřebeni se nachází polygonální oplechovaná zvonička s cibulovou bání. Samotné průčelí hlavní fasády je pětiosé, a je omítnuto v přízemí a v patře hladce omítnuto. Dále je členěno pouze profilovanou kordónovou a hlavní římsou. Zachovala se boční fasáda domu s hrázděnou konstrukcí. Příjezdový portál je tvořen kamenným ostěním s půlkruhovou archivoltou s klenákem na vrcholu. Ve štukových rámech oken, jsou zachovány kamenné podokenní římsy. Dále se na průčelí nachází malovaný městský znak a obdélníkové kartuše se lvy zdobící hlavní portál.

V přízemí budovy se nachází průjezd s dřevěným schodištěm do patra s trámovým stropem. V patře se nachází několik místností, jedna opět s trámovým stropem, dále na ní navazuje další se stropem valeně klenutým, která se nachází i na druhé straně domu. Budova je podsklepená. V mezipatře domu se lze dostat do klenuté černé kuchyně a jedné místnosti s trámovým stropem, která se rozprostírá po délce celého průjezdu a dalších dvou místností. Za povšimnutí stojí též reprezentační místnost v renesančním slohu s erbem tepelské kanonie.

Na jižní straně náměstí obklopují tři domy, z toho jeden je hrázděný. Východní část tvoří řada uzavřených historických domů, linoucích se po celé straně náměstí od shora dolů. Severozápadní stranu pak tvoří pouze dva domy.

Uprostřed náměstí se nachází čtyřhranná barokní kašna z roku 1731. Kašna je půdorysového čtvercového charakteru. Je tvořena hladkými stěnami ukončenými hladkou profilovanou římsou. Dále zde nalezneme Mariánský sloup, který zaujímá oblý podstavec na trojhranném pylonu, na jehož koruně je posazena socha Panny Marie s dítětem a obklopena třemi sochami světců.

Jako největší problém celého náměstí se jeví jeho neuzavřenost. Náměstí je doslova prořato hlavní komunikací vedoucí po východní straně domů od shora dolů a je zde porušena zásada harmonického účinku. Dále je zde porušena zásada vytváření hlavního setkávacího prostoru, jež by mělo náměstí plnit, jak je zmíněno výše (viz. Kapitola 3.2). To znamená naprostý odklon od dřívější tradice pořádání trhů a tím pádem plnění funkce hlavního centra města.

V případě města Úterý, bylo náměstí hrubě přerušeno a stalo se jakýmsi předměstím pro město samotné. Naopak charakter výstavních budov značících tehdejší význam zde zůstal zachován. Za pozitivní fakt lze označit zachování Mariánského sloupu spolu s kašnou, které deklarují bývalou významnost místa, nenarušují pohledy na okolní budovy, ani nesvádí přílišnou pozornost. Avšak tyto památky, jakkoliv významné, zůstaly napospas na ploše náměstí, kde nejsou doplněny jakoukoli zelení, či mobiliářem, které by podpořily důležitost místa a opět vytvořily kvalitní místo pro setkávání místních obyvatel a aktivity s tím spojené. U kašny se sice vyskytuje několik laviček, avšak v této situaci a vzhledem k absenci jakékoliv zeleně jsou spíše zbytečné. Jako příznivý příklad velmi dobře koncipovaného náměstí lze uvést náměstí Loggia dei Lanzi ve Florencii (viz. Kapitola 3.2).

Jako další ohrožující fakt se jeví kamenné kostky po celé ploše náměstí, které přispívají k charakteru spíše parkoviště nežli náměstí. Jak uvádí Gehl (viz. Kapitola 3.3) lidská přítomnost přitahuje další lidi, automobily další dopravní prostředky, v tomto případě jde bohužel o ten druhý případ, ve kterém se přitahují věci negativní. Absence zelených ploch vytváří z náměstí zvláště v letních měsících neobyvatelnou plochu. (viz. Přílohy str. 43,44,45)

4.3.3 Veřejná prostranství

Veřejný prostor neboli veřejná prostranství je výraz z anglického „public space“. Jeho český ekvivalent není úplně výstižný, neboť je z něho patrné přílišné vlastnictví. Avšak

i prostor, který je v primárně soukromý, může plnit veřejnou funkci. Veřejným prostranstvím se myslí všechna náměstí, parky, ulice, tržiště, chodníky, veřejná zeleň. (Mužík a kol., 2001)

Mezi veřejně využívané prostory města Úterý patří několik míst. Jedním z nich je obecní pozemek parc. č. 2483 v blízkosti Úterského potoka. Jedná se o zelenou plochu navazující na hlavní komunikaci protínající město jihovýchodním směrem. Volné místo spíše připomíná svým tvarem kruhový objezd. Vnitřek plochy je vyplněn zelení, avšak pro venkov spíše nevyhovující a je „obtékán“ silnicí, což současně vytváří dojem malého zeleného ostrova uprostřed pouště. Tento fakt je ještě umocněn zástavbou přilehlých domů, které navazují na zmíněnou obkružující komunikaci. Z terénního průzkumu a z fotografií, kde je zachycen místní „máj“ vyplývá absence veřejného prostoru pro setkávání a toto místo je jakousi náhražkou.

Můžeme se setkat s pojmem „krize identity“. Okolí zmíněného místa je toho příkladem, neboť zapříčinilo ztrátu rozmanitosti a funkční diferenciaci. Dalším problémem se zde jeví autobusová zastávka, která podtrhuje další negativní aspekt celého místa a to, že zmíněná doprava v tomto místě působí jako rušivý element, který ještě více degraduje funkci celého prostranství.

Dalším faktorem je zde Úterský potok, který se nachází v dosahu. Jeho význam, jakožto jediného vodního prvku ve městě se tedy jeví jako významný. Avšak jeho necitlivá oprava způsobila, že potok připomíná spíše umělé koryto, a nejenom, že jeho pro obyvatele je přístup k němu takřka nemožný. Zároveň neplní ani funkci estetickou. Nabízí se tedy zde napojení tohoto vodního prvku na přilehlý veřejný prostor. Zmíněnému dojmu dále nepřispívá podoba zábradlí nedalekého mostu, neboť je spíše technického typu a do historizující zástavby dle estetických hledisek nezapadá. Jako pozitivní příklad nedávné realizace lze uvést vytvoření nábřeží řeky Ohře v Kadani. Tam proběhla celková revitalizace nábřeží a promenády a vytvořila se tak sounáležitost města s řekou, kde se postupně s větší vzdáleností od centra jde od urbánnějšího charakteru místa k přírodnějšímu. (Kratochvíl, 2015)

Mezi další veřejné prostory patří pozemek parc. č. 51/1, který se nachází v blízkosti školního areálu. Tato plocha zaujímá celkem 1274 m². Pozemek ve vlastnictví města je naprosto nevyužitý a dosavadní zeleň je nevyhovující (viz přílohy str. 49,50). Zde se objevuje návaznost na komunikaci, která je vedena kolem města a kde vedle přilehlého pozemku parc. č. 2383/27 se nachází kašna s „posezením“. Tento prostor se opět jeví jako místo s nevyužitým potenciálem v návaznosti na vedlejší restaurační zařízení a školu. Historická památka kašny opět vypovídá o důležitosti místa spolu s protějším Mariánským sloupem. Dá se soudit, že místo sloužilo jako další důležitý prvek v rámci tehdejších veřejných aktivit místních obyvatel a mělo

funkci jakéhosi malého náměstí (viz kapitola 3.2.) Nabízí se zde tedy propojení těchto výše popsaných ploch, avšak Mariánský sloup se nachází na pozemku parc. č. 24/80, jenž je v soukromém vlastnictví. Situace je v tomto případě složitější a závisí na jednání města s vlastníky pozemků.

Za velmi hodnotnou plochu veřejného prostranství lze označit pozemek parc. č. 41 a na něj navazující pozemek parc. č. 178. Jedná se o plochy sousedící s prostorem okolo kostela (viz fotografie. Příloha).

Z historického vývoje, je patrné, že kostel byl náhradou za dominantu hradu. Tyto pozemky se nachází v jakémsi „podhradí“ a v minulosti měly svůj účel, avšak nyní, jsou na mnoha místech nevyužité a zanedbané. Severně orientovanou stranu okolo kostela lze hodnotit jako pozitivní (viz foto příloha). Zelená plocha je vyčištěna, revitalizována a jsou zachovány vzrostlé stromy kolem památky. Naproti tomu její jižní a východní strana je částečně zanedbaná a zcela zde chybí propojení s budovou kostela a městem, neboť tato plocha je jakousi spojnicí těchto dvou ploch a je zároveň důležitá pro veřejné aktivity města. Z průzkumů a z fotografií lze vyvodit, že je zde opět absence jakéhokoli mobiliáře, který by tuto hodnotnou plochu podpořil. Spojnicí mezi tímto prostorem a veřejnou komunikací je pozemek parc. č. 37/1, který je strategicky umístěn jako spojovací prvek, avšak je ve vlastnictví soukromých osob.

Sportoviště a rekreační plocha města, parcela č. 50/1 je vedena jako majetek České republiky a je využívána zejména přílehlou školou. Jako rovinná plocha je velmi důležitá, neboť je to jediné místo pro sportovní a rekreační aktivity, a jedná se tedy o další důležitý setkávací bod. V současnosti je spíše zanedbané a svůj účel plní jen okrajově. (viz mapa, přílohy, str. 58)

4.3.4 Městská zástavba

Stará výstavba domů se nachází převážně severozápadně od kostela sv. Jana Křtitele a v jeho nejbližším okolí. V této části města byly domy vytaveny postupně podél komunikace stáčejí se do středu historického jádra města. Jako velmi pozitivní aspekt se zde jeví jejich zachovalost v rámci městské památkové zóny. Především jejich nepřilísná dimenzovanost, která nikterak nebrání pohledům a průhledům na důležitá místa, jakými je například fara s kostelem. Většina budov je štítově nebo podélně orientovaná a má sedlové střechy, jak je pro venkovská sídla a malá města typické. (Sýkora, 1998)

Z terénního průzkumu lze vyvodit, že řada domů je ve špatném stavu, neopravena nebo rozbořena. V některých případech dokonce chybí několik domů v rámci jedné řady a tato

mezera je pak doplněna zelení rozšířením některé ze zahrad, takže dojem chybějícího místa není tak markantní.

Přílehlá komunikace je většinou úzká, takže nedovoluje rozsáhlejší výsadbu stromů. V některých případech blízká výstavba domů zabraňuje slunečnímu svitu proniknout dovnitř budov. Na některých plochách není dostatek světla a pro obyvatele jsou tyto plochy opět těžko obyvatelné vzhledem k dnešním normám.

Především lze zmínit budovu č.p. 39, kde se nachází místní restaurační zařízení. Jedná se o rohový dům, vedle něhož je v současné době nezastavěný pozemek parc. č. 89/2. V tomto případě lze hodnotit proluku jako negativní, neboť okolí není dostačující, aby stavbu „podrželo“. Nevhodné zásahy do budovy č.p. 39 v podobě nedělených nových oken, které nekorespondují se stylem domu ho hrubě narušují.

4.3.5 Nová zástavba

Novou městskou zástavbou je myšleno uspořádání domů, které byly vystaveny převážně v letech porevolučních nebo v 60. až 80. letech minulého století. Příkladem je stavba č.p. 202. Z terénního průzkumu se jasně ukazuje, že jde o stavbu z posledního desetiletí. Dům vysoce nekoresponduje s rázem a charakterem venkova, ani nemá jasnou návaznost na starou zástavbu. Oplocení domu tento aspekt ještě více umocňuje. Charakterem stavby se jedná o rodinný dům. Následují stavby s č.p. 194 nebo 141 jsou bytové domy, které jsou pro vesnický ráz velmi nevhodným prvkem. Zvláště negativním prvkem je pak umístění vedle bývalého hospodářského stavení. Takové umístění by mělo především vycházet z norem, které určují například vzdálenost od obytných prostor, hygienická pravidla atd. Dále by měl být prostor doplněn např. o zelený pás dřevin, keřů atd., který by stav zlepšil. (Sýkora, 1998)

4.3.6 Kostel sv. Václava a okolí

Kostel sv. Václava se nachází na západním okraji města Úterý na vyvýšenině nad městem. Kostel byl postaven roku 1747 opatem Jeronýmem Ambrosem. Jedná se o památku z období vrcholného baroka. Kostel zaujímá křížový půdorys se čtvercovým presbytářem s vyobrazením tepelského kláštera, které výmluvně vypovídá o tehdejšímu vlivu premonstrátů z Teplé. Sálový prostor je vybudován nad celým čtvercovým půdorysem a chórem, k němuž přilehá sakristie. Je kryt třemi nízkými stany, kde prostřední je ukončen kamennou kuželkou.

Průčelí jsou omítnuta a velkoryse zdobena hlavní římsou. Okna jsou umístěna v hlubokých ostěních ve vykrajovaných rámech s klenáky. Vstupní průčelí je členěno na nárožní svazkové pilastry, které nesou kladí a římsu. K nároží je připojeno hladce omítnuté válcové těleso a dvě schodiště. V přízemí se nachází pravoúhlý portál s klenákem a v jeho nároží plochý štukový nástavec s páskou, který je zakončen půlkruhovou vydutou římsou. Interiér samotné lodi je členěn do svazkových pilastrů s kompozitními hlavicemi, na kterých je umístěno kladí. Lunety kopulovité klenby jsou velkoryse zdobené vykrajovanými pilastry. Nacházejí se zde také dva sloupy, které jsou doplněny pilastry a na jejich hlavici doléhá část kladí, které nese půlkruhovou archivoltu, doplněnou z jedné strany draperií a znakem tepelského opata. V přízemí kostela se nachází valená klenba s lunetami a nárožní prostor je klenut valenou lunetovou klenbou, kde v jejím středu se nachází vykrajované zrcadlo. Dále pak chór, který je členěn pilastry, které nesou část kladí a valenou lunetovou klenbu.

Okolí celého kostela se rozkládá na vyvýšeném prostranství a poskytuje tak v zimních měsících jedinečný pohled do celého údolí Úterského potoka a nejbližšího okolí města. Kolem kostela se stáčí mlatová cesta, která je doplněna o skromný mobiliář. Místo disponuje nádherným prostředím, hlubokou atmosférou a spolu se vzrostlými stromy můžeme hovořit o nezaměnitelném genu loci tohoto prostoru.

Takovéto cenné památné místo nabízí opět možnost využití pro citlivou koncepci posezení směrem k jižní části svažující se dolů.

Charakter přilehlého hřbitova nacházejícího se v severozápadním směru, je zachován a opět lze pozitivně hodnotit jeho zachovalost a návaznost na okolí a na kostel sv. Václava. (<http://www.plzensky-kraj.cz/cs/relics.asp?lngPamatka=947130>)

4.4 Dřeviny a zeleň v Úterý

Zeleň je na veřejných prostorech ve městě Úterý rozmístěna s ohledem na volná místa. Dle terénního průzkumu vyplývá, že často druhové složení je voleno nevhodně nebo se na daných místech vůbec o městské zeleni nedá hovořit. Městskou zeleň můžeme rozdělit do následujících kategorií:

a) Trvalky

Na nejvýznamnější ploše města, náměstí, se žádné trvalky nevyskytují. Lze předpokládat, že v obdobných městech na místech podobného významu je výsadba trvalek velmi vhodná a vítaná, neboť plní funkci okrasnou a reprezentační. V Úterý nic takového

prozatím nenalzáme. Vhodná výsadba pro toto místo by byla například výsadba do nádob. Plocha Úterského náměstí je pouze kamenná.

Dále je třeba zmínit možnost výsadby trvalek na místě „autobusové točny“, kde se vyskytují pouze keřové výsadby a místo využíváno pro setkávání místních obyvatel.

Stejně tak se nabízí k výsadbě trvalek místo na křížení komunikací v průhledové ose směrem od kostela a také v prostoru před místním restauračním zařízením, které je součástí komunikace, kde je již vytvořeno jakési společenské místo vedle kašny se skromným mobiliárem na jižní straně města. Na druhé straně za Mariánským sloupem se také otevírá možnost umístění trvalkové výsadby, avšak jak bylo uvedeno výše, pozemek je v soukromém vlastnictví, tudíž jednání o jeho renovaci budou zcela jistě obtížnější. Na tento prostor volně navazuje prostranství před mateřskou a základní školou, které je dosud nevhodně využito. Nachází se zde pouze výsadba dřevin a keřů.

Dále se ve městě nachází dvě křižovatky obsahující zelené plochy uprostřed. Na těchto plochách je trvalková výsadba jednou z možností renovace těchto ploch. Na základě provedeného terénního průzkumu se zde vyskytuje pouze zanedbatelná nebo žádná výsadba.

b) Travní porosty

Další kategorií městské zeleně představují travní porosty. Ty jsou ve městě Úterý ve velmi špatném stavu. Dle terénního průzkumu a fotografické dokumentace se na některých místech travní porosty vůbec nevyskytují. Jedná se především o plochu náměstí. Travní porosty jsou dále ve velmi zanedbaném stavu na již zmiňované „autobusové točně“, před restauračním zařízením a Mariánským sloupem. Naopak za pozitivum lze hodnotit travní porost na prostoru před kostelem sv. Jana Křtitele a sv. Václava, kde je plocha trávníků souvislá a nepoškozená.

c) Dřeviny a keře

Za jedno z nejdůležitějších míst, které je vhodné pro umístění dřevin, lze označit náměstí, to je, jak již bylo několikrát zmíněno pouze kamenné. Zvláště v letních měsících je tedy náměstí bez jakéhokoli stínu vrhaného vzrostlými stromy.

Z příkladů revitalizací, jak zmiňuje Kratochvíl (2015), je vidět dosažení řady pozitivních aspektů v obnovení historických jader měst zapojení dřevin do urbanistického plánu, které je koncipováno s ohledem na již tolikrát zmíněné venkovní aktivity. Vhodná skladba dřevin by příznivě též ovlivnila prostor točny autobusů s ohledem na pozitivní dopad dřevin. Dřeviny vhodně doplněné keři absentují též na již zmíněném prostoru před školním areálem a restauračním zařízením.

Péče o dřeviny

O dřeviny je ve městě Úterý pečováno minimálně. Většinou jsou prováděny pouze zdravotní řezy dřevin, podstatně méně již udržovací či tvarovací. Avšak dle průzkumu a fotografií je patrné, že aktuální stav je příznivý pro proměnu. Současné vedení města vyvíjí snahu o obnovu. Dokladem je pak zejména proběhlá renovace prostor u kostela sv. Václava.

Přehled nejdůležitějších lokalit města ve vztahu ke dřevinám, trvalkám a travnímu porostu:

a) prostor v okolí kostela sv. Jana Křtitele

Vyskytují se zde zejména vzrostlé stromy druhu *Aesculus hippocastanum*, které byly patrně vysazeny již v době stavby kostela a pak byly postupně vysazovány i následně.

b) náměstí

Na této ploše se nevyskytují žádné dřeviny. Malou výjimkou je dům č.p. 1, který disponuje jakousi předzahrádkou, na které jsou umístěny malé stromy rodu *Buxus*. V přilehlém rohu náměstí se jižním směrem nachází malé volné místo s travním porostem, na kterém rostou keře rodu *Mahonia*, *Buxus*, *Yucca*. A několik keřů rodu *Thuja*.

c) prostor v okolí Úterského potoka

Tento prostor v okolí vodního toku a přilehlé zelené plochy disponuje travním porostem a dřevinami, z nichž převažují jehličnaté formy jako *Pinus nigra*, *Juniperus communis*. V bezprostřední blízkosti potoka se nachází pouze poměrně vzrostlá *Tilia* s travním porostem.

d) okolí školy a restaurace

Před místní školou se vyskytuje travní porost, který je doplněn o tyto jedince těchto rodů *Thuja*, *Fraxinus*, *Spiraea* a vyskytuje se zde jeden vzrostlý *Picea pungens* `Glauca`.

e) další prostory ve městě

V uličních prostorech se dřeviny vyskytují mizivě, někdy jen v předzahrádkách nebo v rozích komunikací. Převažují jehličnaté formy, keře a trvalky se vyskytují jen výjimečně.

f) nová výstavba

Uprostřed výstavby se vyskytují pruhy travního porostu, které jsou přerušeny komunikací. Na těchto místech převažují druhy zejména jako *Betula*, *Tilia*, *Larix* a *Pinus*.

g) okolí kostela sv. Václava

Kolem prostoru barokního kostela sv. Václava se vyskytují mimo travní porosty dřeviny, a to zejména druhy *Acer campestre*, *Acer pseudoplatanus*, *Quercus cerris*, a *Larix decidua*. V okolí přilehlého hřbitova je vysazena krátká alej ze stromů druhu *Acer campestre*, *pseudoplatanus*, které jsou ve vzrostlé formě a volně navazují na okolní výsadbu v krajině. Jak popisuje Hrušková a Větvíčka (2012), jedná se o krásu ohroženého druhu, něco co je spjato

s historií místa a propůjčuje mu tak naprosto jedinečný charakter a určuje význam místa, proto je důležité tento mizící fenomén chránit.

5 Závěr

Historické události měly významný vliv na urbanistický vývoj města Úterý. Zejména odklonění hlavní cesty směrem k Plzni, který zapříčinil to, že původní význam města postupně klesal. Důležitým faktorem je poloha města v pohraničí, kterou stále připomíná charakter zachovalých domů, jež jsou typické pro německou architekturu. Ostatně o vlivu německy hovořícího obyvatelstva nalezneme četné zmínky v městských kronikách.

Z hlediska urbanistického členění je patrné, že pro město byla příznivá poloha poněkud „stranou“, neboť jeho historické jádro zůstalo zachováno z hlediska měřítka, proporcí budov a veřejného prostoru. Hlavní dominantou města jsou dvě církevní památky, a to kostel sv. Jana Křtitele, který patrně nahrazuje dominantu hradu nebo tvrze, okolo kterého se celé město rozkládá, a dále hřbitovní kostel sv. Václava, který se tyčí nad městem.

Za největší nepříznivý dopad, lze hodnotit vysídlení velké části obyvatel po druhé světové válce. Následkem toho se městský prostor vytvářel pro obyvatele nepříznivě. Historické městské jádro ustrnulo, nenastal zde posun ve vytváření urbanismu spolu s krajinným a zahradním plánováním. Veřejná prostranství neplní základní funkce a jejich potenciál je tedy dosud nevyužit. Hlavní urbanistickou závadou je hlavní komunikace vedoucí skrze náměstí (plocha velkého významu pro veřejné aktivity), kde dochází k porušení principů o uzavřenosti, harmonii, což proměňuje náměstí spolu s automobily v jakousi průchozí zónu.

Za další závadu lze považovat chybějící propojení dominanty – kostela se zbytkem města, jež je v současnosti omezeno na úzkou komunikaci, která památku spíše izoluje. Lze hodnotit, že veřejný prostor má zásadní nedostatek kvalitních míst pro setkávání.

Z hlediska zeleně ve veřejných prostorech na tom není město Úterý dobře. V nejdůležitějších zónách města zeleň úplně chybí, jako např. na náměstí, v prostoru před restauračním zařízením, nebo je zeleň koncipována nevhodně s ohledem na lokalitu místa, např. v oblasti u vodního toku. Za příznivé lze zde hodnotit okolí kostelů, kde vzrostlé dřeviny zůstaly zachovány.

Úterý má podle získaných poznatků velký potenciál pro budoucí proměnu města z hlediska urbanisticko-krajinného plánování. Je proto důležité, aby došlo ke kooperaci zástupců města a odborníků, a došlo tak k vytvoření kvalitního veřejného prostoru pro obyvatele města.

6 Seznam použité literatury a zdrojů

AUSTIN, G., Green infrastructure for Landscape Planning Integrating human and natural systems. Abigdon. p. 260. ISBN : 9780415843539 Dostupné také na <<https://www.amazon.com/Green-Infrastructure-Landscape-Planning-Integrating/dp/0415843537>>

CÍLEK, V., Krajiny vnitřní a vnější, 1. vyd. Dokořán: Praha, 2010, 272 s., ISBN 80-7363-042-7

CÍLEK, V., Krajina z druhé strany: poznámky ke Knize závoje a čar. Praha [i.e. Břeclav]: Malovaný kraj, 2009. Knihovna Ceny Nadace Dagmar a Václava Havlových VIZE 97. ISBN 978-80-903759-5-6.

GEHL, J., GEMZOE, L., Nové městské prostory, 1. vyd. ERA, 2002 264 s. ISBN 80-86517-09-8

GEHL, J., Život mezi budovami: užívání veřejných prostranství. Boskovice: Albert, 2000. ISBN 80-85834-79-0.

HOLUB, P., VOREL, I., MUŽÍK, J., KUPKA, J., MANSFELDOVÁ, A., TOMÍČEK, P., JANATKA, M., ŠOVAROVÁ, D., HOLUBEC, P., VODNÝ. Perspektivy území II: hranice a rozhraní. Thuráková 1, 160 41 Praha 6, 2013. ISBN 978-80-01-05339-3.

HRUŠKOVÁ, M., VĚTVIČKA, V., Aleje: krása ohroženého světa. Praha: Mladá fronta, 2012. ISBN 978-80-204-2783-0.

HUNG, Y., AQUINO, G., WALDHEIM, Ch., CZERNIAK, J., GEUZE, A., SKJONSBORG, M., ROBINSON, A., Landscape infrastructure: case studies by SWA. 1. vyd. Birkhauser GMHB: Německo 2011. ISBN 978-3-0346-0593-9, Dostupný také na <<http://ced.berkeley.edu/downloads/research/LUP.parks.pdf>>

KLVAČ, P., ed. Člověk, krajina, krajinný ráz. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, katedra environmentálních studií, 2009. ISBN 978-80-210-5090-7.

KOUTNÝ, J. Moderní urbanistické koncepce: (vývoj urbanistických koncepcí). Brno: Ústav územního rozvoje, 2004.

KRATOCHVÍL, P. Městský veřejný prostor. Praha: Zlatý řez, 2015. ISBN 978-80-88033-00-4.

LIPSKÝ, Z. Sledování změn v kulturní krajině: učební text pro cvičení z předmětu Krajinná ekologie. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce, 1999. ISBN 80-213-0643-2.

LÖW, J., MÍCHAL, I. Krajinný ráz. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce, 2003. ISBN 80-86386-27-9.

MACHOVEC, J., HORA, D., PEŘINA, I., KEJHA, L., BULÍŘ, P., SOJKOVÁ, E., HRUBÁ, HENRYCH, J., VACULOVÁ, K., RABUŠIC, S., RYGAROVÁ, D., Životní prostředí a veřejná zeleň ve městech a obcích: mezioborové setkávání : sborník přednášek : seminář. Průhonice: Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, [19--]. ISBN 80-85116-40-5.

MUŽÍK, J., ŘEZÁČ, V., MEJSNAROVÁ, J., MAINER, K., CACH, J., KOVÁČ, B., BELČÁKOVÁ, I., PETRÍKOVÁ, D., ŠTEFLÍČEK, J., VOREL, I., KAPLAN, I., KOUTNÝ, J., ŠILHÁNKOVÁ, V., HENRYCH, J., HEXNER, M., BAŠE, M., BAŠOVÁ, S., KONVIČKA, M., PETŘÍČEK, V., JECH, D. *Město, venkovský prostor a krajina: [sborník mezinárodní vědecké konference]*. Praha: Agora, 2000-. ISBN 80-902945-5-3.

SITTE, C. Stavba měst podle uměleckých zásad. 2. české vyd. Přeložil Vladimír BURIÁNEK. Brno: ÚÚR, 2012. ISBN 978-80-87318-21-8

SOJKOVÁ, HRUBÁ, SOUČKOVÁ, PINCOVÁ, KIESENBAUER, DLOUHÁ. Acta Pruhoniana. Průhonice: Výzkumný ústav okrasného zahradnictví, 2012. ISSN 0374-5651.

SPIRN, A. W., The Granite Garden. Urban Natur and Human Design. Basic Books, 1984:334 p. ISSN 0-465-02766-7, Dostupné také na < <https://www.amazon.com/Granite-Garden-Urban-Nature-Design/dp/0465027067>>

SÝKORA, J. Urbanismus 2: uspořádání vesnic a krajiny. Vyd. 3. V Praze: České vysoké učení technické, 2009. ISBN 978-80-01-04479-7.

WANDHEIM, CH. Landscape as Urbanism: A General Theory. 1. vyd. Press: Princeton University, 2016 ISBN 069 11 67 907 Dostupné také na <https://www.amazon.com/Landscape-as-Urbanism-General-Theory/dp/0691167907>

YANG, J., ZHAO, L.S., Mc BRIDE, J., GONG, P., Can you see Green? Assessing the visitibility of urban forests in cities. In: Landscape an Urban Planning, 2009,91,2 97 - 104 p., ISSBN 0169-2046

Elektronické zdroje:

http://www.inventare.cz/iipimage/300025000/soap-ps_ap0025_00322_am-utery_0020?x=-571&y=-125&w=2207&h=815

<http://www.plzensky-kraj.cz/cs/relics.asp?lngPamatka=953574>

<https://mapy.cz/zakladni?x=12.9963682&y=49.9400447&z=13&source=muni&id=146>

<https://mapy.cz/19stoleti?x=13.0032776&y=49.9399342&z=13&source=muni&id=1>

<http://mapy.kr-plzensky.cz/gis/katastr/>

<http://mapy.kr-plzensky.cz/gis/pamatky/>

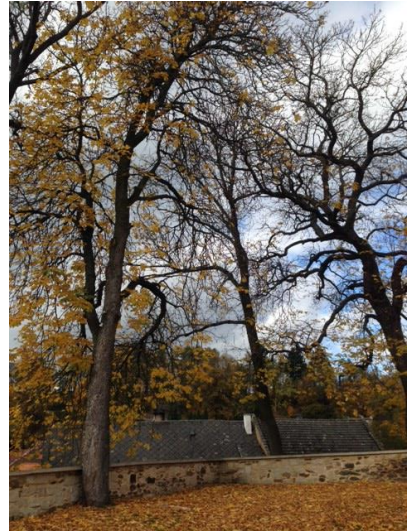
Další zdroje:

Návrh zadání – Územní plán Úterý, Úterý 2008

4. úplná aktualizace územně analytických podkladů ke dni 31. 12. 2016, Nýřany 2016

7 Přílohy

7.1 Fotodokumentace ke zvláštní části

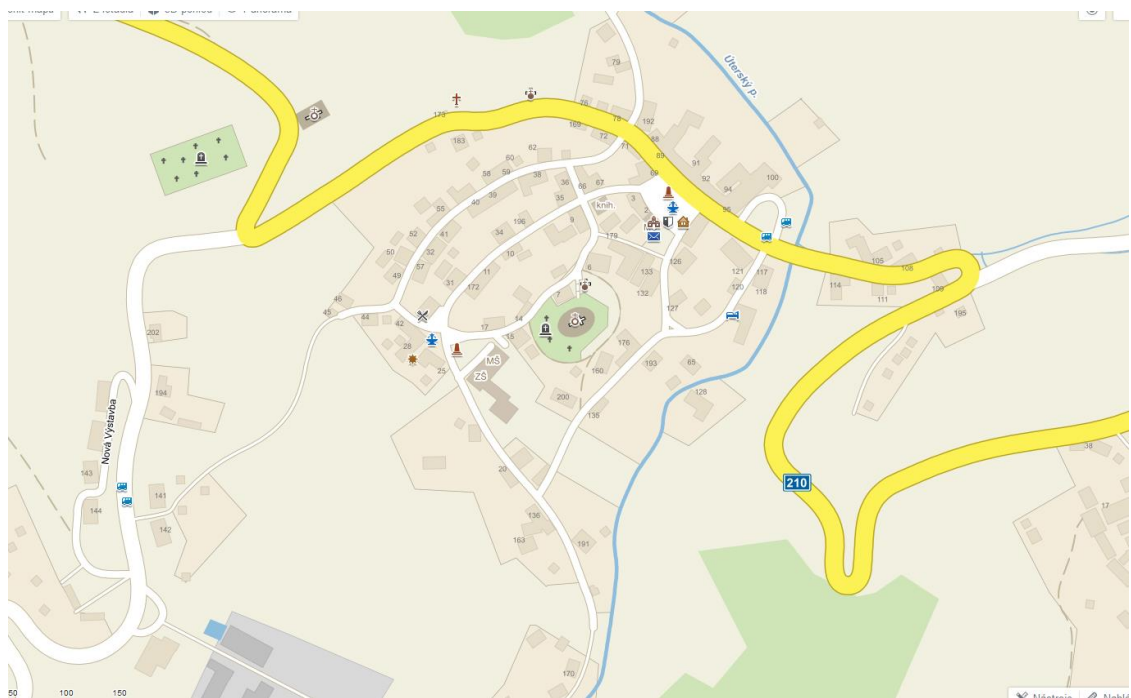

7.2 Mapy

<https://mapy.cz/zakladni?x=12.9963682&y=49.9400447&z=13&source=muni&id=1466>

<https://mapy.cz/zakladni?x=13.0030415&y=49.9390159&z=17&source=muni&id=1466>

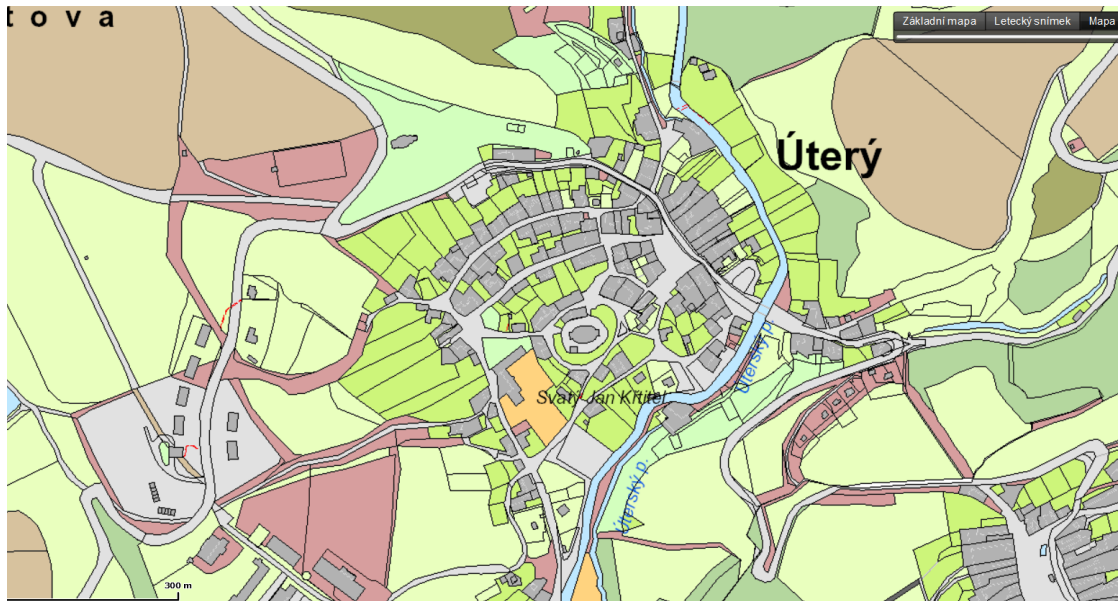

<https://mapy.cz/letecka?x=13.0030415&y=49.9390159&z=17&source=muni&id=1466>

6

správní členění	využití parcel	
kraj	trvalý travní porost, jiná plocha	zahrada
okresy	sportoviště a rekreační plocha	skleník, pařeniště
obce s rozšířenou působností	dálnice	lesní školka
obce s pověř. obecním úřadem	kulturní a osvětová plocha	les
obec	železnice	plantáž dřevin
katastrální území	manipulační plocha; neplodná půda	ovocný sad
hranice parcel	silnice, komunikace, dopravní plocha	orná půda
vnitřní kresba	zamokřená plocha	skládka
parcely ve vlastnictví PK	vodní tok, vodní plocha	dobývací prostor
	zeleň	zastavěná plocha a nádvoří
		hřbitov, urnový háj

